

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ PREZENČNÍ STUDIUM

2010 – 2013

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Ivana Popperová

Etnický a separatistický terorismus v Čečensku

Praha 2013

Vedoucí bakalářské práce: Doc. Ing. Štefan Danics Ph.D.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR FULL-TIME STUDIES

2010 - 2013

BACHELOR THESIS

Ivana Popperová

Ethnic and Separatist terrorism in Chechnya

Prague 2013

The Bachelor Thesis Work Supervisor:
Doc. Ing. Štefan Danics Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 14. 3. 2013

Ivana Popperová

Poděkování

Chtěla bych poděkovat svému vedoucímu práce panu Doc. Ing. Štefanu Danicsovi Ph.D. za odborné vedení, poskytnutí cenných připomínek a za čas věnovaný obsahové a formální stránce této práce.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá vymezením minimální definice terorismu, jeho typologií a ukázkou jeho projevů v rusko-čečenském konfliktu. Věnuje se tomu, jak Rusko a mezinárodní organizace hodnotí tento konflikt, a zároveň uvádí různá opatření proti terorismu. Teoretickými podklady jsou odborné snahy o vymezení etnického a separatistického terorismu (jako podkategorie terorismu skrze deskripce odborné literatury mapující danou problematiku). Jako metoda výzkumu je využívána analýza při zkoumání projevů etnického a separatistického terorismu v Čečensku a komparace veřejně dostupné literatury.

Klíčové pojmy

Černé vdovy, ETA, etnicita, etnický terorismus, etnikum, fundamentalismus, globalizace, náboženství, radikalizace, separatistický terorismus, suverenita, terorismus.

Annotation

This bachelor thesis deals with the definition of minimal definition of terrorism, its typology and the illustration of its manifestations in the Russo-Chechen conflict. It devotes, how Russia and international organizations assess to this conflict, and at the same time it indicates various measures against terrorism. The theoretical bases are professional attempts for the definition of ethnic and separatist terrorism (as a subcategory of terrorism through the description of the literature describing the issue). As a method of research is used the analysis for studying of ethnic and separatistic terrorism in Chechnya and the comparison of public available literature.

Key words

Black Widows, ETA, ethnic terrorism, ethnicity, Ethnicity, fundamentalism, globalization, radicalization, religion, separatist terrorism, sovereignty, terrorism.

OBSAH

ÚVOD	8
1 VYMEZENÍ MINIMÁLNÍ DEFINICE TERORISMU A JEHO	
TYOLOGIE	10
1.1 Minimální definice terorismu	10
1.2 Typologie terorismu	13
1.3 Etnický a separatistický terorismus	19
2 CHARAKTERISTICKÉ RYSY ETNICKÉHO A SEPARATIS-	
TICKÉHO TERORISMU A JEHO PROJEVY	22
2.1 Rysy etnického a separatistického terorismu	22
2.2 Projevy etnického a separatistického terorismu v Čečensku	26
2.3 Hodnocení politického násilí v Čečensku ze strany Ruska a meziná- rodních organizací	34
3 OPATŘENÍ PROTI TERORISMU	38
3.1 Mezinárodní opatření proti terorismu	38
3.2 Opatření Ruska proti terorismu	43
3.3 Politické nástroje boje proti terorismu v EU	46
3.4 Právní nástroje boje proti terorismu v EU	51
ZÁVĚR	54
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	57

ÚVOD

Jakkoli se zdá být pojem terorismus novým a těžce definovatelným termínem, je nezbytně nutné tuto problematiku znát. Téměř celým světem otrásl teroristický útok 11. září 2001, kdy teroristé zaútočili na Světové obchodní centrum v New Yorku. Svět také bedlivě pozoroval teroristické útoky pocházející z islámských zemí stejně, jako např. teroristický útok v Norsku na ostrově Utoya, kde bylo zabito mnoho desítek lidí. Mohlo by se tedy zdát, že terorismus je jakousi novou formou války. Zaměříme-li se však na znaky onoho terorismu, lze tvrdit, že terorismus je naopak poměrně starou metodou válčení, byť je metodou nekonvenční. Mnoho bojujících skupin v historii využívalo prvky terorismu a dodnes je u některých nejednoznačné, zda by měly být považovány za hrdiny či teroristy. Terorismus je tedy problematika, u které vždy záleží na úhlu pohledu. Často se proto lze setkat s tvrzením, že vítězná strana určuje, kdo je teroristou a kdo hrdinou.

Tato práce se však nezaměří na legitimitu označení skupiny za teroristickou, tedy na jakési škatulkování, nýbrž se pokusí metodou deskripce seznámit s touto tak závažnou problematikou. Definuje onen termín terorismus z pohledu Evropské Unie či Ruska a seznámí např. s problematikou Rusko-čečenského konfliktu. Dále se pak bude zabírat typologií terorismu a zvláště terorismem etnickým a separatistickým, který lze pozorovat např. na severu Španělska, v Čečensku popř. v některých islámských zemích, a to z toho důvodu, že problematika separatistického či etnického terorismu je velmi složitým avšak nikoli ojedinělým jevem. Je proto potřeba, aby byla veřejnost s tímto druhem terorismu dobře obeznámena. Etnický a separatistický terorismus je jednou z mnoha hrozeb v dnešní společnosti, ve které dochází ke stále většímu rozdílu mezi tzv. Západní civilizací a zbytkem světa. Tyto druhy terorismu lze však stále častěji pozorovat i uvnitř již výše zmíněné Západní civilizace, lze říci i uvnitř navenek silných států.

V závislosti na tom se autorka pokusí i částečně skrze kulturní antropologii zaměřit na tuto problematiku z různých perspektiv a nalézt příčiny vzniku etnického a separatistického terorismu a jeho rozkvětu. Modelem jí bude situace v Čečensku a tamější konflikt mezi Čečenci a Rusy, na kterém se autorka pokusí názorně naznačit ně-

které z mnoha příčin vzniku těchto druhů terorismu. Pokusí se tedy analyzovat tento konflikt a také nabídnout jeho možné řešení.

Zároveň autorka nastíní problematiku právních norem spojených s terorismem, objasní postavení Evropské Unie či Ruska vůči této otázce a komparuje etnický a separatistický terorismus v odlišných zemích. Autorka také komparuje informace z publikací vydaných v zemích Evropské Unie či v Rusku a to v originálním jazyce a s pohledem na tutéž otázku, aby dokázala odlišnost postavení zemí vůči stejnému problému, která by mohla být v některých případech označena až za šíření dezinformací. Na kolik je toto šíření informací či dezinformací záměrné však zůstane i nadále pouze domněnkou, neboť je velmi obtížné získat objektivní informace o teroristických útocích a konfliktech jako takových.

Autorka se během studie odborné literatury na téma této bakalářské práce potýkala se značnými problémy s objektivností publikací. Značná část publikací, se kterými autorka pracovala, byla napsána v ruském či anglickém jazyce. Tyto publikace však často zastávaly postoj ať již proruského či pročečenského charakteru, avšak literatura proruského vnímání dané problematiky převládala. Cílem této práce je tedy deskripce dostupné literatury a poukázání rozličnosti literatury „proruského“ a „pročečenského“ charakteru. Dále pak popsání dané problematiky a vymezení určitých pojmů s onou problematikou souvisejících.

1 VYMEZENÍ MINIMÁLNÍ DEFINICE TERORISMU A JEHO TYPOLOGIE

1.1 Minimální definice terorismu

Odborná a univerzální definice terorismu v dnešní době neexistuje. Existuje mnoho úvah a mnoho pojetí terorismu, ale politologové, sociologové a jiní experti se na jednotném vymezení pojmu terorismus prozatím neshodli. Jedná se o napadení civilního obyvatelstva a páchaní trestných činů za účelem vyvolat strach a paniku. Toto jednání má vést k prosazení politických cílů či zájmů teroristů, častěji celých teroristických skupin. Jak kdysi řekl Peter Ustinov: „*Válka je teror bohatých. Teror je válka chudých*“ (Polreich, 2009, s. 172).

Autoři Alex Schmid a Albert Jongman uvedli až 109 definic terorismu, přičemž se všechny od sebe dosti lišily. V jejich díle *Political terrorism* uvedli například definici Buckelewa, která v překladu zní: „...*terrorismus je definován jako násilný, kriminální chování směřuje zejména k vytvoření strachu ve společnosti, nebo v podstatném segmentu obce, pro politické účely*“¹ (Jongman, Schmid, 2005, s. 34). Následně se snaží o vymezení teze ohledně rozdílu mezi terorismem a kriminálním činem: „*Problém odlišení teroristického aktu od kriminálního činu komplikuje stanovisko pozorovatele. Čím jednodušší je definice terorismu, tím účinnější lze přijmout legislativu na jeho potírání*“ (Jongman, Schmid, 2005, s. 243). OSN dokonce nedávno vydala studii na téma terorismus, která obsahovala 1866 stran, avšak i zde chybí jednotná obecně platná definice terorismu. Terorismus je tedy velmi obtížně popsitelný, jelikož i my často měníme náš pohled na něj. Jedná se o mimořádně komplikovaný psychologický fenomén dnešní doby, avšak stanovení univerzální definice je velmi důležité pro chod jednotlivých mezinárodních organizací a vnitrostátních i mezinárodních legislativních institucí.

Jednou z prvních definic terorismu byla definice z roku 1980 v USA: „*Terorismus je účelové použití násilí nebo hrozba násilím, obvykle zaměřeným proti nezúčastněným osobám s cílem vyvolat strach, jehož prostřednictvím jsou dosahovány politické, náboženské nebo ideologické cíle*“ (Polreich, 2009, s. 172).

¹ „...terrorism is defined as violent, criminal behavior designed primarily to generate fear in the community, or in a substantial segment of the community, for political purposes“

Po událostech 11. září 2001, kdy byl proveden teroristický útok na obchodní centrum v New Yorku, byla otázka terorismu co do bezpečnostní strategie na prvním místě. Do té doby byly teroristické útoky spíše zanedbatelné a vlády se jimi v zákonech moc nezabývaly. Avšak po této události George W. Bush ratifikoval tzv. USA PATRIOT Act, který řešil otázku terorismu velmi do hloubky. Umožňoval tajným službám nahlédnout do soukromí komukoliv, koho příslušníci tajných služeb označili za podezřelého ve věci ať již napomáhání či uskutečňování teroristických aktů. Tento pakt vstoupil v platnost 26. října 2001 a jednalo se o úplně první právní dokument, který se zabýval pouze bojem proti terorismu. Tento pakt kritizovalo mnoho osobností, jelikož závažným způsobem zasahuje do práv a svobod občanů Spojených států amerických. Jednou z těchto osobností byl Prof. David Cole, který se na univerzitě v Georgetownu nechal vyslyšet, že hlavním důvodem těchto akronymů je náznak, že ten, kdo určitým způsobem kritizuje USA a jeho chování a jednání je nevlastenecké, je označen za zrádce. S tím souvisí i automatické shledání podezřelých vinnými, dokud se neprokáže jejich nevinna. Jmény se v této řeči myslí akronymy, které jsou obsahem zkratk tohoto nařízení neboli „Uniting and Strengthening America by Providing Appropriate Tools Required to Intercept and Obstruct Terrorism“, což v překladu znamená „Sjednocování a posilování Ameriky poskytováním vhodných pomůcek potřebných pro stíhání a bránění terorismu“. Tomuto dokumentu se také laicky říká vlastenecký zákon. Americká bezpečnostní služba FBI zas na svých stránkách definuje terorismus takto: „*Terorismus je nezákonné použití síly na násilí proti osobám či majetku se záměrem zastrašit nebo donutit vládu, civilní obyvatelstvo či jeho určitou skupinu a tím dosáhnout politických nebo společenských cílů.*“² (FBI, 2002-2005, s. 4)

V českém prostředí je terorismus chápán, jak uveřejňuje Ministerstvo vnitra České republiky (2009, s. 1), jako čin, který je plánovaný, předem promyšlený a politicky motivovaný. Jedná se o formu násilí, které slouží k dosažení určitých cílů dané teroristické skupiny. Tyto činy jsou zaměřené proti tzv. nezúčastněným osobám, tedy osobám, které v dané záležitosti nemají žádné pravomoci či znalosti. Dle českého Kriminologického slovníku je definice terorismu následující: „*Terorismus je charakterizován ideologicky (nacionálně, politicky, nábožensky) motivovaným násilím, které směřuje*

² Terrorism is defined in the Code of Federal Regulations as “the unlawful use of force and violence against persons or property to intimidate or coerce a government, the civilian population, or any segment thereof, in furtherance of political or social objectives”

vůči politickým systémům nebo v širším smyslu proti stávajícímu uspořádání společnosti“ (Zoubková, Cejp, Marešová, Moulisová, Nikl, Scheinost , 2011, s. 207).

Vzhledem k tomu, že jsou teroristé odhodláni k jakýmkoliv úkolům, např. sebevražedné atentáty, nelze je žádným způsobem zastrašit a zastavení teroristické akce, která je většinou předem dobře naplánovaná, je nesmírně složitá. Stejně složitá je zároveň i prevence vůči terorismu. I přesto, že se teroristé často organizují do skupin a mají možnost udržovat mezinárodní styky, nejedná se o organizovaný zločin a to kvůli vazbě terorismu na ideologickou motivaci a formu aktivit.

Jednotlivé definice terorismu se mohou lišit na základě způsobu vykonávání teroristických útoků, na základě motivací atd. ale všechny tyto způsoby mají dvě věci společné – strach a násilí – dvě složky, které jsou pravou podstatou terorismu a které terorismus využívá v plném rozsahu. Terorismus je totiž ve své podstatě způsob přesvědčování pomocí strachu.

V samotném definování terorismu, i když to není na první pohled tolik patrné, hrají značnou roli i média. Ty totiž ve zprávách věnují tématům týkajícím se terorismu velkou pozornost a tato pozornost určitým způsobem napomáhá teroristickým skupinám. Jedním z mnoha cílů teroristických skupin je totiž i určité zviditelnění, medializace problému za který daná skupina bojuje, ať se již jedná o politický či fundamentalistický typ terorismu.

Státy, které jsou nejvíce označovány za podezřelé z terorismu, většinou disponují i biologickými zbraněmi nebo se přinejmenším zabývají jejich výzkumem. Jde o státy jako například KLDK, Irák, Súdán, Libye. Sýrie, Kuba či Irán (2008, s. 35-52). Některé jsou zapleteny do biologických programů a jiné do výroby jaderné zbraně.

Jedním z často zaměňovaných termínů s pojmem terorismus je guerilla, z překladu ze španělštiny „malá válka“. Jde se o asymetrický způsob válčení, jakým je například partyzánský odboj. Historie tohoto pojmu sahá až do 19. století, kdy obyvatelstvo Pyrenejského ostrova protestovalo proti napoleonské okupační armádě. Jedná se o taktiku úderu skupin ozbrojenců tzv. domobrany, která byla i přesto, že její členové byli méně vyzbrojeni a vycvičeni, osvědčenou metodou protestu například u protikoloniálních povstání. Vidina partyzánských bojů dala zrodu moderním nacionalistickým hnutím a to díky posilování etnického, politického a solidárního uvědomování. Příkladem nerozhodnosti mezi terorismem a guerillou by mohla být druhá rusko-čečenská

válka, která je popsána v kapitole 2.2 Etnický a separatistický terorismus v Čečensku. Zaměňování terorismu s guerillou bylo značně používáno za druhé světové války. „*Sovětská propaganda tímto pojmem běžně označovala např. příslušníky guerillových jednotek ukrajinských nacionalistů a separatistů (tzv. banderovce) působící v lesích západní Ukrajiny, stejně jako jejich pobaltské „kolegy“, oddíly „lesních bratrů“, zatímco Němci za teroristy považovali sovětské partyzány a členy odbojových hnutí v okupovaných zemích*“ (Souleimanov, 2010, s. 33). Dle úvah nejen Německých a Sovětských příslušníků za druhé světové války by se dal považovat za terorismus i český atentát na Heydricha roku 1942 či později atentát na Johna Fitzgeralda Kennedyho, třicátého pátého amerického prezidenta, roku 1963. Rozlišení mezi terorismem a guerillou je tedy značně obtížné, jelikož vyložení obou pojmů se stále vyvíjí v závislosti na společnosti. Rozdíl mezi vnímáním terorismu v minulém 20. století a vnímáním ve století současném je značný a proto by se mělo k jeho právnímu zakotvení přistupovat s rozvahou a v plném porozumění dané problematiky, jelikož i nepatrné rozdíly dokáží z odbojového hnutí definovat terorismus.

1.2 Typologie terorismu

Lidstvo je po celou dobu provázeno hrozbami, které mají vážné následky. V dnešní době se tyto hrozby dělí na přírodní a společenské. Terorismus jakožto takový se řadí mezi společenské hrozby, které mají dalekosáhlé následky. Jedná se o cílenou činnost orientovanou na určitou skupinu lidí – tzv. civilní obyvatelstvo. Autorka však musí podotknout, že se jedná o fenomén, který si vysloužil svou pozornost, která bude mít značný vliv i v budoucnosti. Terorismus totiž provází lidstvo již od nepaměti, avšak byl definován dle dané společnosti a formou, kterou se projevoval. Složitost typologie současného terorismu jak ho známe, jde ruku v ruce se složitostí jeho definice. Je velmi složité vymezit typologie konkrétního jevu bez udání základní definice, která všechny tyto typologie spojuje. Jinými slovy jak je možné říci, že tento živočich je orel skalní, když není jasně definované, co to ten živočich vlastně je.

První pokusy o typologii učinil Thomas Perry Thornton roku 1964. Rozeznával 2 druhy terorismu – agitační a vynucený. Agitační nebo-li podněcující terorismus měl za cíl ukázat možnost boje proti stávajícímu režimu. Hlavní cíl je vytvořit podmínky a

vhodné prostředí k vypuknutí občanské války. Důsledkem je svržení stávajícího režimu a nahrazení jej novým tzv. revolučním zřízením. Příkladem takového terorismu dle Thorntovy definice by mohla být proletářská revoluce dle Karla Marxe. Naopak vynucený terorismus uplatňuje státní sektor k udržení své moci za použití jakéhokoliv prostředků v boji proti svým politickým protivníkům.

Dalším příkladem možnosti typologie terorismu je typologie podle motivace. Jedná se o 3 kategorie – politický a ideologický terorismus, kriminální terorismus a psychotický terorismus též nazývaný jako patologický terorismus. Tímto způsobem rozčlenil terorismus David Řehák, Pavel Foltin a Richard Stojar ve své knize Vybrané aspekty soudobého terorismu.

Z politického hlediska se jedná o základní dva typy – subverzivní a represivní. Subverzivní lze zjednodušeně chápat jakožto podvrtný v politickém režimu, proti kterému bojuje. Represivní zjednodušeně usiluje o zachování stávajícího režimu a jeho posílení.

Politické neboli idealistické pojetí vychází z kolektivních pohnutek, nejedná se tedy o hledání materiálních výhod. Jedná se o systematické používání násilí ve jménu určité ideologie. Hlavní důvod je vyvolání psychického efektu, nikoliv fyzického.

Subverzivní politický terorismus je výrazem odporu etablované moci. Cílem je násilí proti politickému cíli – státnímu zřízením, kde se aktéři shromažďují. Jedná se o aktivity ve jménu určité politické komunity, které jsou směřovány proti dosavadnímu politickému režimu a její komunitě. Tento typ je často zaměňován s guerillou. Pokud tuto záměnu vztáhneme na téma této bakalářky, je velmi nejasné, zdali druhá rusko-čechenská válka byla již v područí terorismu či se jednalo ještě o formu guerilly.

Do této kategorie se mimo jiné řadí i etnicko-separatistický terorismus. Tento druh terorismu je charakteristický etnicko-nacionální motivací, která je v kombinaci se separatistickými či iredentistickými cíli. „Podle R. Zariskiho obsahoval tento typ terorismu v západní Evropě 80. let tři základní dimenze:

1. *Použití násilí pro dosažení cílů,*
2. *Hlásání kulturní a politické výlučnosti,*
3. *Separatismus“ (Řehák, Foltin, Stojar, 2008, s. 50).*

Více o etnicko-separatistickém terorismu bude psát autorka v další kapitole.

Další kategorií jsou tzv. teroristické aktivity, které jsou charakteristické ideologickým zázemím jejich aktivistů. Dané skupiny lze charakterizovat jako sociálně politické. Na rozdíl od předchozí kategorie lze tuto kategorii jednodušeji vymezit. Prvním typem je krajně pravicový terorismus, jejíž ideál vychází z krajně pravicového politického spektra. Příznačná je pro ně snaha o zajištění zájmů vlastní tzv. subjektivně definované skupiny a to pomocí autoritativního mocenského přístupu. Usilují o eliminaci protivníků, narušitelů klasického teritoria nebo jejich tradičních hodnot. Tyto akce jsou většinou zaměřeny na rasově či etnický odlišnou skupinu jedinců. Můžeme se zde setkat i s realizací tzv. eugeniky – sociálně deklasovaní jedinci jsou vnímáni jako odpad společnosti. Tato kategorie je často zaměňována s represivním terorismem nestátních složek (příkladem je Latinská Amerika). Pravicové skupiny jsou většinou zaujaté proti jednotlivým představitelům. Dle nich totiž tito činitelé nejsou schopni realizování obrany hodnot, zájmů a práv daného společenství, ba naopak napomáhají sociálně deklasovaným jedincům rozbít morální hodnoty státu. Příkladem krajně pravicového terorismu jsou například aktivity rakouské Bajuvárské osvobozené armády a lze do tohoto typu zařadit i události 11. září 2001 v USA.

Druhým typem je krajně levicový terorismus, který je charakteristický prosazováním svých cílů razantními metodami teroristických akcí – příkladem jsou agilní italské Rudé armády, Japonská rudá armáda či francouzská Action Directe. Tento typ se dále člení na komunistický a anarchistický směr. Rozdíl těchto směrů je dán jejich postojem ke státní moci. Komunistický směr státní autoritu nezavrhuje, pouze usiluje o její podřízení této ideologii. Anarchistický směr naopak usiluje o úplné odstranění státní moci. Bohužel akce vyvolané tímto typem terorismu jsou považovány za legitimní formu činnosti.

Opakem subverzivního terorismu lze z politického pohledu považovat terorismus represivní. Hlavním smyslem je posílení politického uspořádání a lze ho dále členit dle zařazení aktérů. Prvním typem je represivní terorismus uskutečňovaný státními složkami. Tento typ je výjimečný, ale zároveň nejobávanější co do hrůznosti činů. Je uskutečňován nejen psychickým působením následků brutálních činů, ale také terorizováním tzv. subtilnějšími metodami. Druhým typem je již výše zmíněný represivní terorismus nestátních (často nazývaných jako paralelních) složek. Tomuto typu se také říká terorismus establishmentu. Hlavní pohnutkou k teroristickému násilí je obrana v té době

již ohroženého mocenskopolitického statu quo a to posilováním represivní funkce státu. Příkladem jsou Eskadry smrti v Latinské Americe či aktivity nadnárodní organizace Gladio, která byla založena v zemích NATO pro vnitřní boj s komunismem. Tato forma terorismu byla v minulosti označovaná jako vigilantismus (jedná se o akce provedené nestátními skupinami uplatňujícími násilí proti jiným nestátním skupinám). Tento pojem je však mnohem širší a nemusí se jednat výlučně o aktivity politického charakteru.

Dalším typem dle politických či ideologických motivací je tzv. náboženský terorismus. Tento druh terorismu je v současnosti považován za teroristickou hrozbu 21. století s největším potenciálem. Nahradil etnický či ideologicky motivovaný terorismus, který byl pro změnu považován za teroristickou hrozbu století předešlého, tedy hrozbu 20. století. Jedná se o typ, který je často propojený s dalšími prvky jako například teritoriální ambice či propojení s určitou politickou ideologií. Avšak v této problematice vystává otázka, koho v určitých případech považujeme za teroristu. Opět existuje dělení náboženského terorismu na dvě části. První je tzv. fundamentalistický terorismus a druhá část je tvořena eschatologickým terorismem. Fundamentalistický terorismus představuje především násilnou formu náboženského monoteistického extremismu. Usiluje o dominanci dané víry, na jejíž základě by měly být založeny státní struktury nebo alespoň aplikovány základní principy věrouky ve státní administrativě. Za nejnebezpečnější variantu fundamentalistického terorismu je v dnešní době považován tzv. islamistický fundamentalismus, který nabyl na důležitosti po událostech 11. září 2001. Islamistický fundamentalismus vyzdvihuje politické a systémové hodnoty svého společenství a ostatní staví do pozice méněcennosti. Avšak toto téma je velmi sporné a vzhledem k tomu, že islamistický fundamentalismus není větší měrou součástí této bakalářské práce, nebude autorka tento velice diskutovaný problém více rozebírat. Následující formou náboženského terorismu je tzv. eschatologický terorismus, ke kterému se uchylují různé religiózní sekty, které zastávají apokalyptický či mesianistický pohled na svět. „Zničení stávajícího světa povede k vytvoření světa nového, určeného však většinou jen pro vyvolené, stoupence dané sekty. Stoupenci těchto sekt se poté mohou pokusit o spásu světa za pomoci teroristických aktů, a to i za použití zbraní hromadného ničení, tedy technologií, jejichž použití je v případě jiných typů terorismu s ohledem na důsledky prakticky vyloučeno“ (Řehák, Foltin, Stojar, 2008, s. 53). Jiné sekty podněcují k hromadné sebevraždě.

Třetím typem je tzv. monotematický terorismus. Stoupenci tohoto typu terorismu se zaměřují na určité téma, o němž mají pocit, že by se o něm veřejnost měla dozvědět a více se o něj zajímat. K dosažení cílů obvykle používají parlamentní cesty a k násilné formě se uchylují až ve chvílích, kdy jsou již zcela přesvědčení, že tradiční parlamentní cesta nese pouze malý pokrok v dané tematice. Hlavním cílem těchto skupin je publicita a změna různých zákonů, vyhlášek atd. Kanadská informační služba definuje monotematický terorismus následujícím způsobem: „*Extremistický militarismus části skupin či jednotlivců, protestujících proti křivdě, která byla způsobena vládní činností či naopak nečinností*“ (Řehák, Foltin, Stojar, 2008, s. 129). Nejčastěji diskutovanými problémy jsou potraty, ochrana životního prostředí, či boje za práva zvířat. Dle těchto témat se také jednotlivé oblasti terorismu pojmenovávají – například protipotratový terorismus, ekologický terorismus neboli ekoterorismus. Nejznámější a průkopnickou organizací byla Animal Liberation Front.

Dalším hlediskem je tzv. kriminální terorismus, který v sobě nese prvky organizovaného zločinu. Primárním účelem je získání osobních materiálních výhod. Je velmi často diskutabilní, zdali se opravdu už jedná o terorismus či pouze o kriminální činnost ve smyslu organizovaného zločinu. Skupiny nepropagují žádnou ideologii, ale pouze realizují kriminální činnost a to ze dvou důvodů – získání finančních prostředků (drogové kartely, obchodování se zbraněmi, dětmi, prostitute atd.) a vytvoření příhodného prostředí pro uskutečňování těchto aktivit (například vyčištění prostoru). Často je jejich činnost skrývána za činností extremistických skupin. „*V případě narkoterorismu se obecně jedná o teroristické skupiny, u nichž obchodování s drogami není již pouhým zdrojem příjmů pro financování dalších aktivit, ale hlavní činností*“ (Řehák, Foltin, Stojar, 2008, s. 56). Jedná se především o jihoamerické oblasti. Tyto drogové kartely disponují vlastním zbrojním materiálem, arzenálem a svými soukromými armádami, kterými terorizují okolní obyvatelstvo a domáhají se jimi určitých privilegií a poslušnosti tamních obyvatel.

Posledním hlediskem je psychotický neboli patologický terorismus, jejímž primárním cílem je psychické uspokojení vlastních potřeb. „*Psychotické teroristy lze podle M. Mareše členit do následujících skupin dle jejich motivace:*

1. uspokojení z pomsty vůči širšímu publiku, které je činem zasaženo nebo zstrašeno;

2. vědomí slávy a uznání, které svými činy mohou získat (*hérostratovský terorismus*);

3. radost z vlastní schopnosti šířit hrůzu spojená s obdivem k vlastní osobě (*narcistní terorismus*);

4. *psychická nemoc a pocit fixní ideje nutící k teroristickým činům*“ (Řehák, Foltin, Stojar, 2008, s. 57).

Například Emil Souleimanov (2010, s. 35) se v typologii terorismu nezabývá terorismem kriminálním a psychopatologickým a soustředí se převážně na politický terorismus. Dle jeho typologie se politický terorismus dělí na státní a nestátní, přičemž tyto kategorie se dále ještě dělí na represivní typ a subverzivní typ terorismu. Mezi státní represivní typy terorismu řadí tzv. terorismus establishmentu a terorismus okupační nebo válečný. Terorismus establishmentu neboli režimu je charakteristický teroristickými aktivitami, které jsou v převážné míře namířeny proti politickému režimu či politické opozici. Terorismu okupačnímu se také říká barbarský, jelikož je prováděn státem zřízenou armádou, policií či jinými bezpečnostními složkami. Tyto složky jsou vytvářeny za účelem potlačení vzpoury či odporu za účelem likvidace. Rozdíl mezi terorismem okupačním a válečným je ve způsobu provedení. Ve válečném terorismu je nezbytnou součástí psychologický teror. Okupační terorismu je oproti tomu promyšlenější a využívá metodu zastrasování k dosažení určitých politických cílů. Mezi státní subverzivní terorismus se řadí terorismus realizovaný nebo sponzorovaný státem. Terorismus realizovaný státem vykonávají ozbrojené složky státu jako například armáda nebo policie. Terorismus, který je sponzorovaný státem, vykonává třetí osoba, která je státem finančně či personálně podporována. Mezi nestátní subverzivní terorismus spadá terorismus revoluční a terorismus tzv. subrevoluční. Do revolučního terorismu lze zařadit již výše zmiňovaný náboženský terorismus a následně terorismus dle politického spektra, který dělíme na ultralevicový, ultrapravicový a anarchistický. Revolučním terorismem se tedy míní terorismus, který si klade za cíl úplnou změnu systému či režimu. Oproti tomu subrevoluční terorismus usiluje pouze o dílčí změny systému. Do této skupiny terorismu spadá terorismus etnicko-separatistický, o kterém autorka píše v kapitole 1.3 Etnický a separatistický terorismus, dále se do této kategorie řadí terorismus vigilantistický a také ultralevicový a náboženský, avšak v jejich mírnější formě. Vigilantistický terorismus je charakteristický teroristickými aktivitami za právo a pořádek, které dle nich nedokáže

stát zajistit. Tyto aktivity jsou ve většině případů páchany ultrapravicově orientovanými jedinci. Příkladem těchto skupin jsou například černé brigády v Latinské Americe, které útočí proti bezdomovcům.

Následně existuje celé řada typů terorismu, ale na její obecnosti se prozatím experti z celého světa na tuto problematiku neshodli. Dalšími typy jsou např. lokální či globální, legální či nelegální, vnitřní či vnější a jiné. Uvedení úplné typologie je tedy nereálné v souvislosti s rozsahem bakalářské práce a proto autorka výše uvedla pouze tu část typologie, která se více či méně alespoň z části dotýká daného tématu.

1.3 Etnický a separatistický terorismus

Pojem etnický (2007, s. 15) není tak úplně univerzální a neutrální. Každá společnost tento pojem vnímá jinak v závislosti na své historii a společenském členění obyvatelstva. Výraz etnický pochází z řeckého termínu ethnos, což v původním smyslu znamenalo „našinci“. Postupem času se význam slova změnil na neřecký, necivilizovaný či barbarský. V Septuagintě, což je řecký překlad Starého zákona, a v Novém zákoně je pojem ethnos spojován s pohany a pohanskými národy.

Během zámořských objevů byla velmi zdůrazňována evropská nadřazenost. Důvodem této nadřazenosti byly schopnosti jednotlivých ras a západoevropská společnost vyzdvihla europoidní rasu a postavila ji nad všechny ostatní. Důkazem toho jsou legislativní dokumenty, které rozlišovaly například negroidní a europoidní rasu. Vzhled byl tehdy chápán jako rys společného původu, přičemž jednotlivá společenství byla spojována právě původem a kulturou. Každá kultura má totiž vrozenou povahu, která je dána historickým vývojem daného etnika, na čemž se shoduje většina kulturních antropologů jako např. Immanuel Kant.

Evropské společenství bylo považováno za nadřazené a cokoliv bylo mimo evropské, se zdálo být primitivním. Mnoho autorů rozlišuje tzv. občanský nacionalismus, který je spojován s vyspělejší západoevropskou kulturou, a etnický nacionalismus, který je spojen se zaostalejší východoevropskou kulturou. Západoevropská kultura je charakteristická civilizovanými normami, humanitárními tresty, a vyspělostí. Naopak Východoevropská kultura je formována tzv. kmenovými principy, které jsou v ní silně zakořeňeny. Tyto principy se odvíjejí od dodržování tradic, zvyklostí a obyčejů. Východoev-

ropská kultura by se tak mohla zdát více „konzervativní“ a méně přístupná novým věcem a to obzvláště proto, že veškeré novinky mohou být rizikem pro zvyklosti této kultury a mohou se zároveň zdát, jako expanze kultury jiné. Díky této odlišnosti kultur často dochází k nepochopení mezi Východoevropskou a Západoevropskou kulturou, které může vyústit i ve vojenský konflikt.

Pojem separatismus (2007, s. 33-41) znamená úsilí po oddělení. Separatismus lze rozdělit na 2 skupiny. První rovinou je politický separatismus. Jedná se o odčlenění jednoho národa od druhého či části obyvatelstva daného státu. Druhou rovinou, která je v dnešní době spíše již historického charakteru, je rovina náboženská. Jedná se o odtržení skupinky věřících od větší církve (jde především o rané křesťanství, které se následně rozdělilo do několika směrů, např. katolická církev, pravoslavná církev či protestantská církev. V konfliktech k prosazení vyhlášení autonomie daného území jde většinou separatismus ruku v ruce s etnickým konfliktem, jelikož většinou se jedná o snahu o autonomii z historických, kulturních a etnicky odlišných příčin. Separatistické organizace se tedy snaží o odtržení od nadvlády jiného státu. Příkladem separatistických bojů je například konflikt Číny s Tibetem, Izraele s Palestinou, Ruska s Čečenskem či Ingušskem atd. Co do separatistických bojů lze za nejvíce zmítající stát konflikty separatistického rázu považovat Rusko. Rusko se potýká až s 13. konflikty tohoto typu na svém území – výše zmíněné Čečensko, Ingušsko, dále pak Baškortostán, Čuvašsko, Dagestán, Kalmycko, Tatarstán a další.

Jak již autorka uvedla v předchozí kapitole, etnicko-separatistický terorismus je vždy doprovázen dalším cílem jako například iredentistickým. Cílem je vytvoření vlastního etnického státu, jeho autonomie, popř. rozšíření autonomních pravomocí. Dané etnikum bojuje proti tzv. dominantnímu národu všemi dostupnými prostředky. Výboje daného etnika jsou podmíněny historickými odlišnostmi etnika. Etnicko-separatistický terorismus je nejběžnějším typem teroristických organizací. Často je však činnost těchto organizací spojována s dalšími motivy, jako například ideologické či religiózní. Čistě etnicky motivované teroristické organizace se dá považovat ETA (teroristická skupina operující ve Španělsku a Francii za autonomii Baskitska), bývalá teroristická organizace IRA, dnes operující pod zkratkou RIRA, což je teroristická organizace usilující o odtržení Severního Irsku a sjednocení Irsku) a další. Pro útoky etnicko-separatistické skupiny je příznačná důležitost selektivity cílů a počet případných obětí teroristických útoků.

Jedná se o tzv. národoosvobozenecký boj, tudíž se skupiny snaží o co nejlepší obraz. Dle nich je tento postup zcela legitimní a proto dbají na to, aby i na venek byly brány jejich teroristické skutky jako osvobozenecské, tudíž je nelze brát za zločinecké. Bojují za získání mezinárodního uznání suverenity svého „státu“. Při těchto útocích jsou tedy počty civilních obětí nízké a tyto útoky mají spíše demonstrativní charakter. Během vývoje přešly etnicko-separatistické skupiny od útoků k hrozbám, ve snaze upozornit na problém a u domácího a zahraničního obyvatelstva si zároveň nezkazit reputaci. Následkem etnicko-separatistického terorismu je politická destabilizace a ve většině případů dochází k separaci území – příkladem je rozdělení Jugoslávie. Vzhledem k vnitřním bojům, politické a ekonomické situace tohoto státu byl na nátlak tamního lidu stát rozdělen na menší části – Chorvatsko, Bosna a Hercegovina, Srbsko, Černá Hora, Slovinsko, Makedonie a Kosovo. Kosovo je však v této věci nejkontroverznější, jelikož suverenity tohoto území nebyla oficiálně schválena. Sice ji parlament vyhlásil 17. února 2008, ale o jeho nezávislosti se svět do dnes pře a to i přesto, že 22. července 2010 Valné shromáždění OSN přezkoumalo legálnost nezávislosti Kosova na Srbsku a neshledalo zde nic, co by tomuto odtržení bránilo ani nic co by porušovalo mezinárodní právo. Proti nezávislosti Kosova se vyslovili i přední politické osobnosti jako například Václav Klaus, Miloš Zeman, Jiří Paroubek a další. Dohodu o nezávislosti odpůrci označují za nový Mnichovský diktát. Vraťme se však zpět k definici daného typu terorismu.

Etnický a separatistický terorismus ve většině případů kráčí ruku v ruce, jelikož cíle a motivace jsou u etnického a separatistického terorismu totožné. Dokonce i v typologii terorismu se etnický a separatistický terorismus ve větší míře uvádí pod jednotný název, a to jako etnicko-separatistický terorismus.

2 CHARAKTERISTICKÉ RYSY ETNICKÉHO A SEPARATISTICKÉHO TERORISMU A JEHO PROJEVY

2.1 Rysy etnického a separatistického terorismu

Etnický a separatistický terorismus je problematika, kterou nelze dostatečně chápat, aniž bychom chápali podstatu jejího vzniku. Je proto potřeba porozumět kulturám, ve kterých došlo k projevům tohoto typu terorismu, zjistit příčiny vzniku terorismu a následně analyzovat situaci takovým způsobem, aby bylo pokud možno co nejvíce možné předvídat vznik tohoto fenoménu i u jiných kultur. Tyto poznatky mohou následně vést nejen k "eliminaci" etnického a separatistického terorismu, nýbrž i k zamezení jeho vzniku v jiných kulturách díky včasné detekci stejných či podobných rysů.

Bylo zjištěno, že etnické konflikty obsahující prvky separatismu mají za cíl úplnou či alespoň částečnou autonomii. Příkladem etnicko-separatistického konfliktu je problematika Čečenské otázky či Baskicka. Dále také vývoj konfliktu v Bosně a Hercegovině nebo velmi kontroverzní řešení konfliktu v Kosově. Jedná se většinou o konflikty, ve kterých jde převážně o odtržení od stávající moci či získání větších pravomocí, což má za cíl zvýšit autonomii dané oblasti. Tak je tomu tedy v případě již výše zmíněného Baskicka, kde sídlí teroristická skupina Euskadi Ta Askatasuna, dále jen ETA, která se snaží o nezávislost Baskicka již od dob vlády generála Franka. ETA se odtrhla od Baskické národní strany PNV a na území Španělska operuje již od roku 1959. Je velmi zajímavé, že přesto, že Baskicko neleží pouze ve Španělsku, ale také na jihu Francie, většina konfliktů probíhala pouze na území Španělska. V minulosti se ETA také vždy těšila velké podpoře obyvatel Baskicka. Dnes je však situace poněkud jiná. Baskicko dosáhlo v Evropě dosud nevídané autonomie a podpora ETA snažící se o úplné odtržení Baskicka klesla. Na tomto příkladu je vidno, jak složitý problém etnický a separatistický terorismus představuje, neboť ETA, původně podporovaná občany „své země“, nyní funguje i bez podpory těchto občanů popř. s podporou zcela mizivou. Bylo tedy mylné předpokládat, že se získáním autonomie takovýchto rozměrů, zanikne i důvod ETA pro boj o nezávislost, byť se zdá úplné odtržení Baskicka díky tak velké autonomii spíše negativním jevem, který by zastavil potřebný rozvoj území a uškodil tak nejen

Baskické ekonomice, ale i Baskickým obyvatelům samotným, kteří často dojíždějí do jiných španělských měst za prací či příbuznými. Baskicko nyní samostatně řídí oblast zdravotnictví, vzdělávání, dále také televizní vysílání, rozhlas a dokonce má i vlastní sociální politiku nezávislou na Španělsku, stejně jako vlastní policejní aparát. ETA však bojuje dál a stále usiluje o úplné odtržení Baskicka a to i se stále tenčící se podporou obyvatel. Došlo zde tedy k jakémusi zfanatizování příslušníků ETA, kteří nehledí na dobro pro občany, kteří je podporovali, ale snaží se dokončit tento boj o nezávislost za každou cenu? Toto je jedna z mnoha otázek, které vyvěrají na povrch při sledování průběhu konfliktu mezi ETA a španělskou vládou.

K tomu, aby však bylo možné tomuto konfliktu a pokračujícímu boji ETA porozumět, je nutné vrátit se ke kořenům střetu samotného a pochopit osobitost Baskicka a jeho historický význam. Zároveň s tím je potřeba ponořit se i do oblasti kulturologie či kulturní antropologie a zohlednit veškerá fakta, která vedla ke vzniku tohoto již desítky let existujícího fenoménu. Abychom toto mohli udělat, je potřeba oprostít se od vlivu vlastní kultury a snažit se nebýt předpojatý díky odlišné socializaci, které jsme vystaveni po celý svůj život. K tomu, abychom pochopili, je tedy v první řadě nutné chtít pochopit, nikoli jen přemýšlet jak dokončit proces akulturace Evropy, který dle názoru autorky probíhá velmi razantním způsobem již mnoho let (2001, s. 211-233). Tento proces velmi negativně ovlivňuje odlišně smýšlející obyvatele a kultury postavené na jiných tradicích a hodnotách a nutí jim jakýsi „všeobecně uznávaný model evropocentrismu“, kterým se mají řídit, čímž stírá jejich vlastní kulturu a transformuje ji dle obrazu svého. I toto může být jedním z mnoha důvodů pro vznik etnického a separatistického terorismu v oblastech, které jsou, popř. se cítí být, odlišné.

Odlišnost kultury lze tedy považovat za živnou půdu pro vznik tohoto druhu terorismu v závislosti na vnějším tlaku. Autorka toto považuje, díky svému zkoumání za použití metody dlouhodobého pozorování, za jeden z hlavních rysů etnického a separatistického terorismu. Odlišnost kultur pak úzce souvisí se vzájemným nepochopením, či propagací jednoho etnika na úkor etnika druhého, což dává za vznik mnoha etnicky motivovaným kriminálním činům či přímo rasismu a také snah o separaci utlačovaného etnika. Tímto etnikem je často minorita. Jako další rys lze tedy pozorovat snahy minorit o částečnou či celkovou autonomii od majoritní skupiny.

Tato situace dále nahrává nekalým praktikám nejrůznějších lobbistů a zároveň lze i předpokládat vzkvétání černého trhu, především jedná-li se o obchod se zbraněmi. Lze tedy vyvodit závěr, že vznik terorismu je pro jisté skupiny lidí i výhodným byznysem, což by mohl být jeden z důvodů proč je tak těžké se s terorismem vypořádat. Velmi často se lze setkat s názorem, že pokud by nebyla na světě žádná válka, museli bychom si ji vymyslet. Stejně tak by tomu mohlo být i s terorismem, kdy etnický a separatistický terorismus často nabývá charakteru války. Rozvoj zbrojního průmyslu znamenal pro stát vždy jakési „politické bohatství“, které mu dávalo jistou moc nad zbraňově méně vyspělými státy. V případě etnického a separatistického terorismu by takové „zbrojní bohatství“ mohlo znamenat moc nad státem samotným a zároveň přístupový bod utlačovaného etnika do vedoucí pozice státu. Šance na zisk a udržení si takovýchto zbraní, čímž mohou být např. zbraně hromadného ničení neboli zkráceně ZHN, je však pro minoritní skupinu velmi malá a to díky operativním činnostem majoritního etnika, popř. díky spolupráci majoritního etnika s jinými státy na potlačení tohoto konfliktu, kdy tedy majoritní většinu neobsahuje již jen zbytek onoho státu nýbrž i jeden či více států dalších. Tím se možnosti utlačovaného etnika menší a to je nuceno přistoupit k jiným způsobům boje popř. boj vzdát. Proto se při etnickém a separatistickém boji projevuje velmi často partyzánský způsob boje, kdy je boj omezen na snahu o dílčí úspěchy, které, pokud se naplní, se stanou motivací pro další pokračování boje. Hrozí zde však nebezpečí toho, že pokud bude boj tímto způsobem veden dlouhodobě, zapomenou teroristé na původní cíle a budou se držet pouze plánu „co nejvíce poškodit“ daný stát či majoritní etnikum, ovšem za předpokladu, že tento plán nebyl původním. Další generace těchto teroristů pak následně budou bojovat za prolitou krev jejich otců, matek, dědů a babiček, při čemž jim tato pomsta může přijít i oprávněná v závislosti na utrpení, kterým si jejich rodina a známí prošli. Do takového teroristického útoku z pomsty lze řadit ony Černé vdovy, které takto přišly o manžely.

Dalším rysem by proto v případě dlouhodobě probíhajícího etnického a separatistického terorismu mohla být ztráta či transformace cíle obsahující boj z pomsty, nikoli za separaci či povznesení svého etnika popř. skupiny lidí. Šíření strachu za určitým účelem by se tak mohlo stát šířením strachu z pomsty, kdy účelem je jakási radost z utrpení jiného etnika, čímž si dotyčný terorista kompenzuje svou vlastní psychickou či fyzickou újmu, která se často stupňuje spolu s újmou jeho spolubojovníků. „*Počátkem*

roku 1993 se odhadovalo, že ve světě probíhá na 48 etnických válek a v bývalém Sovětském svazu se dalo napočítat na 164 „územně-etnických“ sporů a konfliktů o hranice, z nichž bylo v té či oné podobě necelých 30 konfliktů ozbrojených“ (Huntington, 2001, s. 25). Obtížné však je tuto problematiku soudit z pozice příslušníka cizího státu, neboť etnická válka sama o sobě ještě nemusí ve všech úhlech znamenat „čistě špatnou věc“. Interní problémy každého státu lze chápat velmi odlišně, pokud dané území dokonale historicky i politicky neznáme. Toto poznání není zvenčí dokonale možné. Uchýlení se k teroristickému činu nelze sice ospravedlňovat, ale lze jej za určitých okolností chápat a dokonce i toto jednání částečně předpokládat. Nehledě na to, že etnické spory provázely naši civilizaci již dlouhou řadu let a stejně tak separatistické snahy. Tato problematika tedy není novým fenoménem, nýbrž jevem, který je lidstvu dá se říci vlastní. Dochovalo se nám mnoho důkazů o střetech jednotlivých kultur, které si navzájem obsazovaly či podmaňovaly cizí území ať už s cílem rozšířit své území a získat tak větší moc či zlikvidovat konkurenci, která by pro ně mohla představovat hrozbu. Nelze vyloučit, že se v rámci těchto bojů nevyskytovaly prvky terorismu, avšak lze předpokládat, že i tehdy existovaly skupiny uvnitř států či lidského společenství jiného druhu usilující o separaci.

V historii tak lze pozorovat kultury, které snahy o separatismus či jakési teroristické útoky, popř. banditismus provází řadu let. Nebezpečí se tak skrývá i v tom, že by se takovéto konflikty mohly stát tradicí či zvyklostí místních obyvatel a cíl útoku by tak byl zcela druhořadým. V dnešní době je tak nejen velmi složité odlišit kriminální čin od terorismu, ale také označit druh terorismu samotného. Často není jasné, zda se jedná o etnický terorismus či nikoli a to nejen díky mezikulturní spolupráci teroristických buněk, ale také díky etnické nesourodosti obyvatel dané země. S tímto se setkáváme např. u „terorismu v Čečensku“, kdy „...*Pachatelé teroristických aktů jsou většinou etničtí Čečenci, nicméně mnohokrát se na akcích podíleli i Arabové, ale také občané RF jako Dagestánci, Kabardinci, Čerkesové, příslušníci kavkazských národů žijící ve Stavropolském kraji, Severní Osetii apod., dokonce i etničtí Rusové*“ (Šmíd, 2005, s. 2) Přesto, že etnická a separatistická problematika v Čečensku tak obsahuje shodné již výše zmíněné rysy etnických a separatistických konfliktů, je zde problém např. s etnikem samotným a zároveň také s označením daného činu za terorismus, neboť hranice mezi teroristickým činem a činem kriminálním je velmi úzká a často oba tyto druhy činů spolu kooperují či

závisí jeden na druhém. Při hlubším zamyšlení nad rysy etnického a separatistického terorismu se také nabízí fakt, že etnikum v dnešní době může nabývat zcela odlišného významu nežli dříve. Etnickou skupinu by tak nemusel spojovat pouze původ či společná kultura, ale také společné cíle a soužití na stejném území, popř. i pouze náboženství, které se může postupem času transformovat z náboženství jednoho do náboženství zcela odlišného. Etnicita by tak nemusela být závislá pouze na kulturní podmíněnosti, zvyklostech a tradicích, naopak by mohla velmi úzce korespondovat s náboženskými hodnotami. Je totiž velmi zajímavé, jak velký je v oblastech, o kterých hovoříme jako o oblastech etnického a separatistického terorismu, důraz na vyznání oproti sekularizační tendenci ostatních států západní civilizace. Přičemž je často kladen větší důraz na terminologickém označení konfliktu samotného než na hledání příčin konfliktu a zajištění prevence takto vyhroceného konfliktu v oblastech dalších, které lze určit jako oblasti s předpokládaným výskytem některého z druhů terorismu.

2.2 Projevy etnického a separatistického terorismu v Čečensku

K rozvoji terorismu na území Čečenska přispěla nejen snaha o autonomii, o samostatný čečenský stát, nýbrž i rozličnost dvou kultur (pravoslavného Ruska a islámské části Čečenska). Byť je v Čečensku stále úředním jazykem ruština, čečenština je zde na denním pořádku. Ale Čečensko to není jen islám a čečenský jazyk, je to země, která má své zvyky a tradice. Země, která příliš dlouho žila pod nadvládou Ruska. Nevyvstává však otázka „proč Čečenci bojují“, nýbrž otázka „proč Rusko za každou cenu odmítá souhlasit s autonomií Čečenska a proč Čečensko jako samostatný stát žádná země neuznává? Dezinformovanost v této problematice je nesmírného rozsahu a tudíž je prakticky nereálné rozkrýt účel tohoto konání – zdali se jedná o vyšší politické či ekonomické cíle. Pro lepší pochopení čečenských snah o samostatný stát uvede autorka stručnou historii vývoje událostí a to od počátku utváření vyššího samosprávného celku. Tento stručný vývoj opírá o studium několika publikací týkající se Čečenské historie, a to především o knihu Čečensko: Vítězství a prohry od Carlotty Gallové a dílo Konflikt v Čečensku: Minulost, současnost a perspektivy od Emila Soulimanova .

Historie Čečenska sahá dále, než si mnozí uvědomují. Není to jeden z nově vzniklých států, který se snaží vydobýt nezávislost, aniž by v jeho dějinách již nezávisle

neexistoval. Vzniká jen otázka, za jakých okolností existoval a zda jako nezávislý stát dokázal samostatně fungovat.

První zmínky o území dnešního Čečenska pochází ze středověku. V tomto období bylo území Kavkazu součástí územní říše zvané Alanie. Střídaly se zde různé kočovné kmeny, které mezi sebou válčily o území. Tato říše zanikla ve 13. století po vpádu Mongolských kmenů. Avšak až v 15. století sem začaly postupně pronikat horské kmeny Čečenců a Ingušů, podle kterých se toto území následně pojmenovalo. Čečenci museli neustále odvracet nájezdy jiných kmenů a čelit nadvládám jiných států, které se je snažily připravit o nezávislost. „*Povstalectví a banditismus jsou významné složky čečenské národní identity, přičemž v určitých historických obdobích byla účast na banditismu či kriminálních akcích vnímána jako forma odporu vůči cizí moci*“ (Kolektiv autorů, 2010, s. 127).

V průběhu 15. století muselo čečenské obyvatelstvo vést válku proti Turkům, kteří je donutili vyznávat islám a následně proti Gruzii a Kozákům. V této době vznikl první velký náboženský konflikt na území Kavkazu a to mezi islamistickým Čečenskem a křesťanskou Gruzii a křesťanskými Kozáky, kteří s nimi sousedili. Kvůli nadměrnému vyčerpání z neustálých útoků bylo obyvatelstvo nuceno roku 1873 podepsat dohodu s Ruskem o ochraně teritoria. Z dohody bylo následně patrné, že obě války vedené na přelomu 18. a 19. století, Rusko-perská a Rusko-turecká, souvisely s čečenským územím, které bylo Rusko nuceno chránit před jakoukoliv válečnou hrozbou, která Čečensku hrozila. Čečensko se tímto paktem částečně vzdalo své suverenity, ale za to bylo chráněno ruskou armádou, což v sobě zahrnovala daná dohoda o ochraně teritoria. I přes spojenectví s jednou z největších a nejmocnějších říší tehdejší doby bylo toto území velice zdevastované z neustálých nájezdů a válek nejen proti okolním státům, ale také proti velkému a zdánlivě tolerantnímu spojenci, Rusku. Ono Rusko začalo více a více upírat Čečensku jeho suverenitu a tak začaly vznikat první odboje proti útlaku. Jedním z největších národních hrdinů, který bojoval proti trýznění ruských vojáků, byl Imám Šamil. Po jeho smrti roku 1871 byla ztráta suverenity definitivní a Čečensko bylo oficiálně dobyté ruskou armádou. Od té doby bylo Čečensko vždy pod nadvládou Ruska a to v jakémkoliv uskupení - jak SSSR, které vzniklo ve 20. letech 20. století a zaniklo v 90. letech 20. století, tak i v dnešním Rusku jakožto Ruské federativní republice.

Rozpad SSSR a následující události rozpoutaly vlnu tzv. etno-regionálních hnutí, které usilovaly o vytvoření vlastního samostatného státu. „*V novém světě nebude k nejzávažnějším, největším a nejnebezpečnějším konfliktům docházet mezi společenskými třídami, mezi chudými a bohatými či jinak ekonomicky definovanými skupinami, ale mezi národy náležejícími k různým kulturním entitám*“ (Huntington, 2001, s. 15).

V některých oblastech probíhal tento proces za osamostatnění pokojně jako například v Pobaltí, avšak v jiných oblastech vyvolal vlnu agrese a vznik konfliktů jako například na území kolem Kavkazu. Pokojné hnutí za osamostatnění inklinovalo spíše k demokratickému režimu a vzniku právních států, zato konfliktní hnutí inklinovalo k autoritářským režimům či k zachování stávajícího režimu tedy socialismu. Jednou z konfliktních zemí bylo také Čečensko, ve kterém autoritářské hnutí v čele s Džocharem Dudajevem vyvolalo vznik rusko-čečenského konfliktu.

Dle Souleimanova (2007, s. 36) se v anketě o nezávislosti Čečenska v roce 1991 vyjádřilo 80,3 obyvatel pro přijetí Deklarace o státní suverenitě Čečensko-Ingušské republiky a dalších přibližně 60% obyvatel si přálo, aby tato suverenita byla zachována v rámci Ruské federace.

První vyvolaný oficiální konflikt započal roku 1994, po tříleté samostatnosti Čečenska. Tato válka začala opatrně a utajeně. Moskva posílala vojenskou výzbroj do Čečenska a podporovala tak odboj, proti tamní vládě. Chtěla dosáhnout politického rozpadu země a tím odůvodnit svůj vojenský vpád. Bezpečnostní rada schválila 7. prosince 1994 invazi pro nastolení ústavního pořádku. Někteří invazi srovnávají s okupací Československa, jelikož měla podobné rysy i záminky. „*V sedm hodin toho rána dostalo asi čtyřicet tisíc ruských vojáků, čekajících v pohotovosti celou noc, rozkaz k překročení hranic...Byla to hrozivá demonstrace síly, největší přesun ruských ozbrojených sil od války v Afghánistánu*“ (Gallová, 2000, s. 155). Obyvatelstvo se stavělo tankům do cesty různé „primitivní“ překážky a bránilo vlastní zemi holýma rukama. Ruští vojáci měli velmi vágní rozkazy a byli zaskočeni lidovým odporem. Domnívali se totiž, že jejich cílem je opět osvobození, jako tomu bylo u Československa, a tudíž nechápali zvyšující se odpor tamního obyvatelstva. Samotní nejvyšší představitelé ruské armády prohlásili tuto invazi za zločinnou a odmítli se jí zúčastnit. Tito aktéři byli za několik málo týdnů propuštěni.

Vnější svět a mezinárodní organizace o tomto počínání Ruské federace prohlásily, že se jedná pouze o ruské vnitřní záležitosti. „*Metody, které strany používaly v ozbrojených konfliktech k dosažení svých cílů, zahrnují závažné porušování mezinárodního humanitárního práva a porušování lidských práv. Ruská strana začala porušovat normy již v prvních dnech ozbrojeného konfliktu a čečenská strana je začala porušovat později*“³ (Dmitrijevski, Chelysheva a Gvarely, 2009, s. 19). Jelcin ujišťoval ostatní země, že tato invaze bude trvat pouze několik dní, ale v únoru 1994 učinil Clinton prohlášení, že by se krveprolití v Čečensku již mělo zastavit, ale zároveň dodal, že toto území je součástí Ruska. Tímto postojem zničil naděje odpůrců války a stoupců za samostatnost o pomoc a konec bojů na čečenském území.

Čečenská armáda z počátku měla oproti ruské armádě mnoho nevýhod, jelikož nebyla tak soudržná, disciplinovaná a nedokázala vytvářet bojové linie jako ta nepřátelská. To však se nakonec ukázalo jako velká výhoda, jelikož přepadáním ruských tanků, nákladních vozů s potravinami a další pro Rusy důležité konvoje, které jim zajišťovaly základní potraviny a zbraně, značně přispívalo k oslabení ruské invaze. Ruští nováčci byli proti ostříleným veteránům z Afghánistánu bezmocní. Většině odbojníků nešlo o vyřešení politických problémů, ale nedokázali se s ruskou invazí smířit. Čečenci jakožto národ jsou národem hrdým, odbojným a vlasteneckým a to se také odrazilo na síle jejich odboje a odhodlání.

Celý svět odsuzoval bombardování hlavního města, ale nikdy nezasáhl. Strach z vyvolání třetí světové války byl mezi lidmi tak velký, že se raději nadále dívali na krveprolívání a devastování. Tento konflikt skončil roku 1996 po dohodách mezi Ruskem a Čečenskem. Celé území bylo zdevastováno a tamní obyvatelstvo se pomalu začalo vzpamatovávat z dvouletého brutálního a nerovného válčení.

Po vpádu wahábitických ozbrojených sil roku 1999 bylo jasné, že si tamní vláda nedokáže udržet postavení. Politický, ekonomický a bezpečnostní otřes znamenal vznik druhé rusko-čečenské války. Do tohoto konfliktu se zapojilo dokonce i NATO, které se původně postavilo na stranu Ruska a nařídilo letecké bombardování. Obyvatelstvo hlavního města bylo vyzváno, aby ho opustilo a ten, kdo zůstane, bude považován za

³ Methods, which the parties of the armed conflicts applied to reach their aims, include serious and wide-scale breaches of international humanitarian and human rights laws. The Russian side of the conflict began to violate these norms en masse in the very first days of the armed confrontation and the Chechen side started to violate them not later than June 14, 1995.

teroristu a banditu, přičemž bude následně ruskou armádou bombardován. Tento výrok byl důkazem vágních ruských rozkazů.

Větší brutalita, krveprolití, politické vyvražďování byly hlavními znaky této války, která probíhala v zásadě stejně jako první, pouze nabrala na své síle a ohavnosti.

Po naléhání okolních států a po výhrůžkách mezinárodních organizací bylo Rusko nuceno roku 2003 oficiálně ukončit válečný stav, Avšak partyzánské a teroristické útoky nadále pokračovaly a ruská armáda se definitivně stáhla až roku 2009. Pravděpodobně dospěla k názoru, že již není potřeba protiteroristický opatření na tomto území. Zrušily se některé vyhlášky jako například zákaz nočního vycházení, zvýšené kontroly na silnicích, mediální separace atd. Odpor Čečenců k této problematice i nadále rostl, jelikož nevyřešení válečných zločinů a následné nepotrestání viníků zapříčinilo hořkost a nenávisť čečenského obyvatelstva v souvislosti s ruskou otázkou.

V dnešní době jsou zahájeny inovační operace, Groznyj se stal turisticky vyhledávaným místem a celé Čečensko se snaží vzpamatovat z tragických desetiletí. Započalo budování jedné z největších mešit, přičemž stavba této mešity se odhadovala na 20 milionů dolarů. „*Poprvé za šedesát let budou mít Čečenci možnost mít v Grozném velkou mešitu a praktikovat tam islámské náboženské rituály*“ (Beranová, 2008, online). Nenávisť a zášť však nadále zůstávají uvnitř tamního obyvatelstva, avšak navenek se zdá být konflikt vyřešen. Média v celém Rusku jsou pod přísnou kontrolou, a tudíž o situaci v Čečensku víme hlavně jen z „proruského úhlu pohledu“, která se snaží uvést čečenský národ jako národ nebezpečný až teroristický, který svým jednáním ohrožuje vnitřní stabilitu a bezpečnost Ruska. Nezávislí pozorovatelé, kteří jsou v Čečensku nelegálně, ukazují důsledky Ruského jednání a odhalují pravdu, která je často stojí i život. Bohužel i v dnešní době zde umírají nevinní lidé a chtíč po nezávislosti s rostoucí agresivitou ruských úřadů více a více roste. Tato situace vyvolává debaty o lidských právech a zločinech na nich spáchaných.

Sami ruští vojáci kolikrát nechtějí bojovat proti tamnímu obyvatelstvu, avšak i přesto plní své rozkazy. Jedná se o válku, ve které vojáci bojují proti vlastním lidem. Generál Lev Rochlin v roce 1995 dokonce odmítl titul hrdiny za obsazení města Groznyj. Dle něj vítězství nad vlastními občany není hodno cti.

V Čečensku nyní stále probíhá válka, jejímž původním cílem je úplné osamostatnění Čečenského státu. Tato občanská válka si každoročně vyžádá nespočet mrt-

vých. Kromě toho dochází na území Čečenska k velkému rozvoji teroristických skupin. Tyto skupiny operují nejen na území Čečenska, ale i v Rusku. Mají na svědomí nemalé množství bombových útoků. Se vznikem těchto teroristických skupin jde však také ruku v ruce vznik „tajných věznic“, kde dochází k nelidskému zacházení nejen s pravoslavnými Čečenci, ale i Rusy. „Podle organizace Memorial byli na území vězeňské základny nacházející se v čečenském hlavním městě Grozném, mučeni lidé, kteří byli před tím mnohdy nelegálně zadrženi a docházelo i k jejich „mizení“. V opuštěném objektu před likvidací byly prý nalezeny dokumenty, registry vězňů a fotografie. Organizace na ochranu lidských práv, také zaznamenala výpovědi lidí, kteří byli v tomto tajném vězení zadržováni. Výpovědi obsahují informace o způsobech mučení. Na zdích cel ve věznici byly nalezeny nápisy jako „Pomůžeme vám zemřít“ a byly tam také stopy krve.“ (Lhoťan, 2006, online). Jsou to dlouhé podzemní chodby, které lze jen těžko najít.

Asi nejznámější teroristickou skupinou sídlící na území Čečenska jsou Černé vdovy neboli. Tyto muslimské ženy spřádají především bombové útoky v ruských metrech či poblíž významných ruských vládních budov a škol. Černé vdovy se mstí za své muže, kteří se stali obětí dlouhotrvajících válek či za své muže padlé při výkonu teroristicky motivovaného útoku. Teroristické útoky vykonané ženami, tedy černými vdovami se rozmohly až v roce 2002. Do té doby se jednalo o spíše ojedinělé případy. Tyto útoky jsou méně ovlivňovány ideologií či náboženským fanatismem. Černým vdovám se též přezdívá kavkazské „šahídky“. Příkladem pohnutek těchto žen je následující novinový článek. „V 16 letech přes internet seznámila s jednou z vůdčích osobností kavkazského teroristického podzemí, Umalatem Magomedovem. Rok poté její čerstvý manžel zemřel při přestřelce s policisty a ona se rozhodla pomstít. V pondělí 29. března v 7:56 odpálila ve stanici Lubjanka výbušninu připevněnou k vlastnímu tělu a zabila tak sebe a dalších 23 lidí“ (Anon, 2010, online).

Analýza konfliktů v Čečensku odhalila několik typů konfliktu na tomto území. První z nich je konflikt mezi Čečenci usilujícími o autonomii, druhým je konflikt vyvolaný islamistickými fundamentalistickými skupinami operujícími na území Čečenska a třetím konfliktem je cílená provokace Rusů. Je známo již několik případů, kdy ruská tajná služba využila čečenské koeficienty k útoku.

To, co zprvu začalo jako boj Čečenců za nezávislost, vyústilo po roce 2007 v mezinárodní separatismus poháněný islamistickou revoltou. Prohlášení odbojových

vůdce ohledně sjednocení severokavkazského odboje byla roku 2007 vyslyšena a stala se tak nedílnou součástí teritoriální expanze separatistického hnutí do severokavkazských autonomií, jimiž jsou např. Ingušsko, Čečensko, Dagestán a jiní. Tohoto roku, 31. října, vydal vůdce čečenských separatistů Doku Umarov prohlášení o vytvoření Kavkazského emirátu s vládou islámské teokracie. Současně rezignoval na svou funkci prezident Čečenské republiky, který se posléze stal tzv. emírem mudžáhidů Kavkazského emirátu. Islamizace Severního Kavkazu započala v 90. letech 20. století a to ve chvíli, kdy se vlády v Pákistánu stal za pomoci vrchních politických funkcionářů Taliban. Taliban je dodnes jedinou „organizací“, která uznává Čečensko jako suverénní stát. Terroristická organizace operující především na území Afghánistánu a kooperující s Al-Kajdou. Taliban neboli „studenti“ je organizace, kterou původně tvořili nespokojení učitelé a jejich studenti. Jedná se o radikální fundamentalistickou organizaci operující také v Saudské Arábii, Pákistánu či Afghánistánu. Taliban „přinesl“ do Čečenska džihád, tak jak ho sám vidí, umožnil Čečencům výcvik např. u Al-Kajdy a někteří Čečenci dokonce zůstali v Afghánistánu a bojují tam ve jménu náboženské ideologie a přesvědčení.

Doku Umarov zrušil etnické, teritoriálně-koloniální zóny, které byly určeny nevěřícím, kteří byli bráni jako rozdělovači muslimů, a místo nich vytvořil tzv. vilajety. Na těchto územích měly vzniknout ozbrojená uskupení, jejichž vůdci tzv. válíové byli schvalováni vrchní radou Madžlis as-šúrou. Od vyhlášení Kavkazského emirátu se zároveň změnil i soudní systém, jelikož soudní moc byla formálně v rukách Vrchního šarišského soudu, jehož hlavním představitelem je kádí. Jednotlivé emiráty mají vekalát, což je zahraniční zastupitelstvo a zároveň disponují i s bezpečnostní výzvědnou službou, které se říká Muchabarat. Používání arabsko-islámského neboli koránového lexikonu je ve vedení Kavkazského emirátu zcela běžné. Od této chvíle již nejde ani tolik o etnickou otázku, ale spíše o rozšiřování islámské víry. Území nevěřících, nazývané káfir, či území lidí, kteří již přestali věřit tzv. manufikún jsou označeny jako dar-al-harb, v překladu země války. Snahou bojovníků za víru je tato území „vykoupit“ pomocí ozbrojeného džihádu a vytvořit tak dar-ul-islám neboli země islámu, což znamená země míru. Umarov dne 31. října 2007 pronesl následující prohlášení: *„Kavkaz je okupován nevěřícími a odpadlíky od víry a je dar al-harbem, územím války, a naším bezprostředním úkolem je, abychom z něj učinili dar as-salam (území míru), utvrdili šariú na jeho*

půdě a vyhnali nevěřící“ (Souleimanov, 2007, s. 397). Bezprostředně poté bylo vysloveno, že pokud se výše zmíněné cíle vyplní, boj nekončí. Nastane nový konflikt, ve kterém budou muslimové požadovat navrácení všech muslimských území, které jim z historického rázu náleží. Tato území se již však nacházejí za hranicemi samotného Kavkazu. Bohužel vyhlášení Kavkazského emirátu zničily veškeré původní snahy, které byly realizovány mezi jednotlivými válkami popsány výše. Snaha o nezávislost a určité uspořádání nezávislého státu přišla vniveč. Mezinárodní korporace, které ještě do doby před vyhlášením tohoto státního uskupení alespoň částečně sympatizovaly s pohnutkami čečenských odbojářů, od roku 2007 tuto problematiku vidí spíše negativistickým způsobem. Jejich míněním otřáslly i bombové útoky v říjnu roku 2002 na moskevské divadlo na Dubrovce a školní budovu v Beslanu v září roku 2004, avšak tyto bombové útoky ať už se to zdá být jakkoliv tvrdé a velmi kontroverzní byly vykonány v rámci boje za nezávislost čečenského lidu. Po vyhlášení islámské teokracie byla veškerá snaha za nezávislost překryta islamistickým revolucionářstvím v Severním Kavkazu. Od tohoto zřízení se zcela distancoval a následně ho i odsoudil ministr zahraničí, který byl od doby vyhlášení Kavkazského emirátu v exilu ve Velké Británii, Achmad Zakaiev. Zpochybnil legitimitu zrušení nezávislosti Čečenska a tento krok označil za další pokus ruských tajných služeb o diskreditaci čečenského boje za nezávislost.

V současné době se v Severokavkazských zemích rozvinulo silné národnostní uvědomění, které je pro čečenský národ typické. Tyto národy se silně vyhraňují nejen vůči jiným, ale i vůči sobě samým. „Jinými“ jsou myšleni již dlouhou dobu většinou Rusové, jelikož hrají velkou roli v historickém vývoji tohoto území a tato role je velmi negativní. Čečenské obyvatelstvo je mnohdy protirusky zaměřené. Jedním z hlavních rysů a „tradic“ čečenského národa je pomstychtivost. Povinností každého muže je msta za smrt člena jeho rodiny. Tato msta se v případě smrti dědí z otce na syna a zároveň pokud zemře pachatel, jeho vina se přenáší na jeho potomky. Hrdost čečenských mužů byla značně pošlapána, jelikož svou zášť za ztrátu blízkého museli často dusit v sobě a to především kvůli příčině smrti. Při bombardování zemřelo hodně lidí a srdce Čečenců se plnila záští. Již na první pohled je zřejmé, že zde krevní mstový „zákon“ uplatnit nelze.

Za teroristu je obecně považován člověk, který využívá násilí, vražd a strachu civilistů k dosažení politických či ideologických cílů. Terorista se nebrání ani mučení,

bití a využívání dětí, žen či zvířat ke svému boji. Jak je tedy možné říci, že teroristou je představitel Čečenského islamistického fundamentalismu a nikoli ruský voják, který jako štít využije malé nevinné dítě, které nemá možnost se bránit? Nelze říci, že teror zde pochází pouze z jedné strany. Válka s sebou nese řadu hrůz. Ztráty i ohavné činy jsou na obou stranách. „*Nemluvě o tom, že je zcela ignorován fakt, že v Čečensku je přítomen také terorismus státně represivního charakteru reprezentovaný ruskou armádou a tajnými službami a jejich zvlá*“ (Šmíd, 2005, s. 1).

Boje pokračující v tomto duchu nelze nikdy ukončit. Již Samuel P. Huntington (2001, s. 1 - 429) předpovídal, že vznikne jakýsi druh nového boje. Tímto novým bojem měl na mysli terorismus, jehož základ tvoří nepochopení dvou zcela odlišných kultur.

2.3 Hodnocení politického násilí v Čečensku ze strany Ruska a mezinárodních organizací

Hlavní společnou úlohou mezinárodních organizací je ochrana lidských práv a svobod. Ať se již mluví o OSN, NATA či jiné mezinárodní organizaci, tak v otázce Čečenska většina z těchto organizací selhala. Úvaha o tom, že je to pouze konflikt v rámci Ruska, se později ukázala nepravdivou, protože zasáhla i okolní svět, dokonce má určitý vliv i na Českou republiku. Počinání těchto organizací se dá považovat za trestné a nevyhovující, jelikož nezasáhnutí proti tyranii a krveprolévání je přesným opakem důvodu jejich existence. V Čečensku umírali a umírají lidé a okolní svět dělal a bohužel i teď určitou měrou dělá, že je vše v pořádku.

Jednou z organizací monitorující situaci v Čečensku je organizace Člověk v tísni. Tato humanitární organizace vznikla v Čečensku po oficiálním ukončení bojů a začala pomáhat tamnímu obyvatelstvu – formou finanční či formou věcné pomoci. Organizace Člověk v tísni je zaštiťována humanitárními agenturami OSN. S pomocí začala neprodleně po ukončení druhé Rusko-čečenské války a tuto pomoc realizovala zakládáním stanových škol v uprchlických táborech, pravidelným zásobováním obyvatelstva potravinami a čistou vodou nebo poskytováním základní zdravotnické péče, čímž se snaží zlepšit životní podmínky, které jsou i nadále v Čečensku velice kritické.

Rusové v roce 2005 však zakázali této organizaci pomáhat čečenským obyvatelům. „*V druhé polovině roku 2004 začalo docházet ze strany ruských úřadů k enormní-*

mu tlaku na omezení aktivit mezinárodních neziskových organizací pracujících na severním Kavkaze (zejména v Čečensku), z nichž řada musela své aktivity v oblasti omezit či ukončit. Podmínky pro kvalitní humanitární práci se prudce zhoršily. Z neopodstatněných důvodů ruské úřady neprodloužily pracovní registraci Člověka v tísní v Ruské federaci. Společnost musela definitivně ukončit svou činnost na Kavkaze v létě roku 2005“ (Anon, 2010, online). Zvedla se vlna odporu nejen zastánců tohoto programu, jelikož tento akt znamenal nelegální utlačování lidských práv. Ruské vládě po naléhání a vyhrožování udělením sankcí nezbylo nic jiného než roku 2007 povolit humanitárním organizacím činnost na území Čečenské republiky a na území okolních států. Tuto pomoc však monitoruje a určuje její intenzitu. Těsně před tím, než tato organizace opustila území Kavkazu, založila svým nejzkušenějším týmem novou neziskovou organizaci s názvem Centrum humanitární pomoci (zkr. CHA). Tato organizace nadále pokračovala v některých programech Člověka v tísní a to za podpory jiných humanitárních organizací jakož jsou: Danish Refugee Council (zkr. DRC), Světový potravinový fond či International Rescue Committee (zkr. IRC). Mezi lety 2005-2007 pomáhala organizace na Kavkaze v utajení. Centrum humanitární pomoci předával tamnímu obyvatelstvu tzv. know-how, přiváželo střešní a stavební materiál na opravu zdemolovaných domů či potraviny, které mířily hlavně do tamních škol. Vzhledem k tomu, že ruské úřady roku 2007 byly nuceny povolit vstup humanitárních organizací na území Kavkazu, byla práce zefektivněna a urychlena. Organizace tedy na konci roku 2010 ukončila svou působnost na tomto území a přenechala zodpovědnost za další rozvoj na tamním obyvatelstvu.

Jednou z nejvýznamnějších organizací zabývajících se konflikty je mezinárodní organizace NATO. Tato organizace se nejprve distancovala od celého konfliktu v domnění, že se situace sama uklidní a že jeho zásah by vyvolal větší míru agrese. Rusko bylo pro NATO takovým gigantem, že se většina členských zemí bála vyvolání třetí světové války. Tato domněnka zapříčinila volnou ruku Ruska v jeho počínání na území Čečenska a jeho nesankcionování za porušování lidských práv. Avšak hlavním úkolem této organizace je právě zklidňovat situaci a sankcionovat země porušující základní ustanovení lidských práv a svobod. O to více by toto postavení měla zastávat, jeli agresorem stát, který je jejím členem. „Základním posláním NATO je ochrana svobody a bezpečnosti všech jeho členů politickými i vojenskými prostředky v souladu se zásadami Charty OSN. Od samého počátku své existence pracuje Aliance pro vytvoření spraved-

livého a trvalého mírového pořádku v Evropě, založeného na společných hodnotách demokracie, lidských práv a právního státu“ (NATO, 1999, s. 23 - 25).

Tento výtažek uvádí hlavní poslání a důvod vzniku NATO. Jediné řešení, které byla tato organizace schopna vymyslet, bylo nařízené bombardování Groznyje za druhé Rusko-čečenské války. V dnešní době se NATO snaží vymanit Čečensko ze spárů terorismu, ke kterému se ovšem odhodlali pro svou obranu. Rusové se jim snaží vštípit svou kulturu, své náboženství dokonce i vlastní ideu, ale přesně proti tomuto jednání by se měl svět postavit, jelikož se jedná o utlačování lidských práv a svobod, proti kterému se dnešní moderní společnost uvázala bojovat a svou povinnost v této otázce v tomto případě nesplňuje. V listopadu roku 2002, kdy se konal summit NATO, káralo ruské manévry v Čečensku samotné Německo. Zároveň mělo výhrady k přijetí některých nových členů, jelikož se obávalo, že by přijetím některých z těchto kandidujících zemí (Lotyšsko, Estonsko- země se značným podílem ruského etnika), mělo za následek přizpůsobení se ruským postojům nejen ve věci Čečenska.

Hodnocení této situace ze strany samotné Ruské federace je zcela odlišný. Rusko tento konflikt pojímá jako obranu vlastního státního uspořádání a hájení určitého politického systému. Podle V. Kartaškina, což je předseda komise prezidenta Ruské federace pro lidská práva, je počínání ruské vlády naprosto v souladu s národním právem a dokonce není v rozporu ani s právem mezinárodním. Svou činnost totiž obhajují dodatkovým protokolem z roku 1977 sepsaným k ženevským úmluvám, které byly projednávány a přijaty již v roce 1949, tedy o osm a dvacet let dříve. Tento protokol stanovuje, že každý stát je oprávněný použít na obranu svého právního řádu, územní společenosti a národní jednoty ve vnitrostátním konfliktu všechny dostupné prostředky včetně ozbrojené síly. V tomto protokolu je zakotven i zákon, který vysloveně zakazuje použití ozbrojené síly proti tzv. civilnímu obyvatelstvu. Dle výše uvedeného předsedy V.Kartaškina je cíl Ruské federace v rusko-čečenském konfliktu zcela logický a zřejmý. Cílem těchto nikdy nekončících bojů je likvidace útvaru banditů, který dle Kremlu sužuje toto území a negativně se podílí na politické, ekonomické a životní úrovni občanů. „Rusko má právo použít všechny zákonné způsoby vedení vojenských akcí proti ozbrojeným teroristům a všem ostatním osobám, jež se snaží ozbrojeným bojem porušit národní jednotu a územní celistvost“ (Kolektiv autorů, 2000, s. 1-55). Ruské armády se snaží co nejvíce minimalizovat ztráty na civilním obyvatelstvu, ale tyto ztráty nemohou

být nikdy nulové, vzhledem ke způsobu boje. Vybombardováním například hlavního města Groznyj přišlo o život tisíce civilních obyvatel, kteří nebyli ani před vpádem ruské armády a shazováním bomb na město předem varováni, přesto ruské úřady stále lpí na své názoru, že jejich vojenské operace nesou malé riziko pro civilní obyvatelstvo a že jsou zaměřené pouze na ozbrojené hnutí odporu. Ruské úřady kritizují pohled ostatních států na tuto problematiku a vnímají ho jako snahu o podlomení a oslabení autority Ruské federace a o její celkové rozbití, jelikož by dle ruských úřadů mělo mnoho států z nového uspořádání ruského území značný užitek.

3 OPATŘENÍ PROTI TERORISMU

3.1 Mezinárodní opatření proti terorismu

Vzhledem k tomu, že definice terorismu, ať se již jedná o terorismus mezinárodní či státní, nebyla obecně ustanovena, je boj proti terorismu dosti ztížený. Opatření jednotlivých států vychází z jejich právní definice terorismu, která se stát od státu velmi liší. V americkém právu je zjednodušeně považován za teroristu člověk nesdílející americké hodnoty, v evropském právu jsou teroristickými skutky označovány útoky proti tzv. civilnímu obyvatelstvu, nejedná se tedy o loajalitu k hodnotám dané společnosti, ale o skutkovou podstatu věci. Mluvíme-li o opatření proti terorismu mezinárodnímu, tak byla schválena pouze dílčí ustanovení. Jednotná koncepce boje nebyla dosud předložena z výše uvedených důvodů. Naopak opatření proti státnímu terorismu si ratifikují jednotlivé země dle svého vnitrostátního práva. V tomto případě je tedy schvalování těchto opatření jednodušší než u mezinárodního terorismu, jelikož se jedná o vnitrostátní záležitosti daného státu a před procesem schvalování nejde o nalezení konsensu několika právních systémů různých zemí.

Jednou z předních organizací, která se zabývá tematikou boje proti terorismu, je OSN, dále pak například NATO, EU, o které bude autorka psát v kapitole 3.3 Politické nástroje EU boje proti terorismu a 3.4 Právní nástroje EU boje proti terorismu, Organizaci pro bezpečnost a spolupráci v Evropě a jiní. OSN tomuto tématu věnuje největší pozornost ze všech mezinárodních organizací. Schvaluje řadu mezinárodních konvencí a dohod na toto téma. V OSN existuje spousta komisí, rad či orgánů, které se již dlouhodobě touto problematikou zabývají a schvalují určitá opatření, a proto existuje v dnešní době celá řada mezinárodních dohod a autorka níže uvede přehled těchto základních právních aktů v časové posloupnosti. Organizace spojených národů, tedy OSN, udržuje mezinárodní mír a bezpečnost a klade velký důraz na dodržování lidských práv a svobod (2005, s. 59-119). Základní právní akty autorka rozřadila do určitých kategorií. Do první kategorie právních aktů spadají úmluvy týkající se letectví, jimiž jsou: Úmluva o nezákonných a jiných negativních činech páchaných v letadlech z roku 1963, Úmluva o potlačování únosů letadel z roku 1970, Úmluva o potlačování nezákonných činů ohrožujících bezpečnost civilního letectví z roku 1971, Protokol o potlačování nezákonných násilných činů na letištích sloužících mezinárodnímu civilnímu letectví

z roku 1988. Dalšími úmluvami jsou například Úmluva proti zajímání rukojmí z roku 1979, Úmluva o fyzické ochraně jaderného materiálu, Úmluva o potlačování teroristických pumových útoků z roku 1997 nebo Úmluva o potlačování financování terorismu z roku 1999. První pokusy o potírání terorismu však byly již ve 30. letech 20. století, kdy OSN navrhla dvě konvence v boji proti terorismu. První z nich odsuzovala teroristické činy, mezi které byly řazeny i útoky na hlavu státu, vládní představitele a jejich rodiny. Zároveň byly odsuzovány teroristické útoky obyvatel jednoho státu vůči obyvatelům jiného státu. Druhá konvence se stala dokumentem důležitým pro Mezinárodní trestní soud, jelikož obsahovala právní postih a výklad teroristických činů. Tyto konvence však do vypuknutí 2. světové války ratifikovalo pouze 13 států, a proto jejich účinek je značně zanedbatelný. V březnu roku 2004 byla přijata rezoluce číslo 1535, kterou bylo vytvořeno Výkonné ředitelství protiteroristického výboru, který poskytuje protiteroristickému výboru odborné rady v oblasti terorismu. V září roku 2006 byla schválena nová strategie v dokumentu Globální protiteroristická strategie, ve které byly vykresleny nejdůležitější protiteroristické aktivity OSN.

Tyto smlouvy a ještě další z nich, které zde autorka neuvedla, tvoří určitý rámec zákonů pro mezinárodní boj proti terorismu. Vzhledem k tomu, že je problematika terorismu velmi ošemetnou a vážnou záležitostí, nemůže Česká republika s touto problematikou bojovat osamoceně a to i za předpokladu, že se jí teroristické útoky větší měrou vyhýbají. Jedním z nejdůležitějších bodů v boji proti terorismu je kooperace a součinnost států.

Mezinárodní organizace NATO se otázkou terorismu či teroristických skutků zabývá již od samého počátku, ačkoliv v počátcích termín terorismus nepoužívá. Severoatlantická smlouva, základní dokument NATO, se opírá o článek 5, ve kterém se členské státy shodly na společné definici ozbrojeného útoku. Tento ozbrojený útok, který by byl uskutečněn na území jednoho z členských států či dopravní prostředek kterékoli členské země, je považován za ozbrojený zásah, proti němuž se zavázaly zakročit všechny smluvní strany. Ozbrojený útok proti jedné členské zemi je tedy považován za útok proti všem členským zemím a tyto země jsou povinny těmto napadeným zemím pomoci. Situace po teroristických útocích nastartovala vlnu protiteroristických opatření a především vlnu mnoha konferencí a seminářů na toto téma i na půdě NATO. Bezprostředně po útocích, dne 12. září 2001, přijaly členské státy deklaraci ohledně přispívání

jednotlivých členských států v boji proti všem hrozbám terorismu. Jedna z prvních konferencí po těchto útocích se konala 6. listopadu 2001 ve Varšavě na téma „Boj s terorismem“. Následně poté byla předložena ministry obran jednotlivých členských států „Vojenská koncepce obrany proti terorismu“, která byla následně schválena Radou NATO. Největší úlohu v boji proti terorismu v rámci NATO má EAPC neboli Euroatlantická rada partnerství. Ve Varšavě se v únoru roku 2002 pořádal seminář na téma „Úloha EAPC v boji proti terorismu“, na kterém byly stanoveny úkoly EAPC v souvislosti s bojem proti terorismu, a kterého se zúčastnili přední odborníci na terorismus různých koutů světa a různých mezinárodních organizací jako například odborníci v rámci OSN či EU. Na Pražském Summitu NATO byl následně přijat „Plán boje EAPC proti terorismu“, který klade důraz na dodržování mezinárodního práva v souvislosti s bojem proti terorismu. V průběhu několika následujících let bylo konáno několik konferencí na téma terorismus, na kterých se scházeli odborníci a zástupci jednotlivých organizací a států. Tyto semináře či konference byly především informativního typu a hlavním úkolem bylo předávání informací a postupů proti terorismu. Příkladem těchto konferencí je například dvoudenní konference na téma „Mezinárodní bezpečnost a boj proti terorismu“ v roce 2002 či „Konference ředitelů pro vyzbrojování“ v roce 2004. Z těchto různých konferencí vzešel roku 2004 Program obrany proti terorismu, který sjednocoval postupy jednotlivých zemí, shromažďoval veškeré informace ohledně vývoje terorismu, teroristických skupin, realizaci teroristických útoků a také zdůraznil významnou úlohu Euroatlantické rady partnerství v boji proti tomuto fenoménu. Nejdůležitější dokument, týkající se boje proti terorismu, byl schválen po teroristických útocích čečenských teroristů v Beslanu roku 2004. Tento dokument nese stejný název jako dokument obsahující problematiku terorismu vydaný Evropskou unií, a to „Akční plán proti terorismu“. Udává nový směr postupu proti terorismu a to v souvislosti s rozšířením spolupráce NATO a Ruské federace, která se po teroristických útocích v Rusku přidala ke společnému boji proti jedné z největších hrozeb 21. století. Důsledkem této spolupráce bylo ratifikování programu proti technologickému výzkumu teroristických skupin. Vzhledem k značnému využívání kyberprostoru teroristickými skupinami bylo využití tohoto prostoru v boji proti nim nevyhnutelné a tento program má za úkol zefektivnit boj proti terorismu na úrovni kyberprostoru. Jedná se o

webovou službu, díky které je šíření informací týkajících se terorismu rychlejší a společný postup proti teroristickým skupinám je díky tomuto programu zefektivněn.

Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě se zavázala ve znění Stockholmského dokumentu z roku 1986, který byl následně rozšířen Vídeňským dokumentem roku 1992, přijmout určitá opatření pro vytvoření bezpečnosti a důvěry v rámci států Evropy, Střední Asie a Severní Ameriky. V oblasti bezpečnosti byl přijat důležitý Budapešťský dokument, který se zabývá otázkou plánování obranné strategie a spolupráce ve vojenských otázkách jakou je například terorismus. Součástí tohoto dokumentu je Kodex předpisů, který se týká oblastí politických a vojenských aspektů bezpečnosti. V oblasti boje proti terorismu je důležitá především výměna informací a zvýšený dohled nad obchodem se zbraněmi. Všechna tato opatření by však byla neefektivní, pokud by do tohoto programu nebyla zahrnuta opatření, která by vedla ke stabilizaci krizových situací. Jednou z největších výhod OBSE v boji proti terorismu je její značná odborná znalost v oblasti krizového managementu a prevence konfliktu. Účinná protiteroristická opatření existují v návaznosti na aktivní působnost OBSE v bezpečnostní otázce. Příkladem opatření závislých na výsledcích OBSE je policejní protiteroristický výcvik či monitoring příhraničních oblastí. Z pozorování OBSE je patrné, že vliv teroristických organizací je podmíněn závislostí na sociálně-ekonomických či politických faktorech dané oblasti. Reakcí OBSE na teroristické události ve Spojených státech tkvěla v přijmutí tzv. Bukurešťského plánu akce pro boj s terorismem, na jehož základě bylo založeno Oddělení boje proti terorismu, dále jen ATU. ATU zaměřilo svou pozornost především na otázku prevence a boje proti terorismu, přičemž hlavními body byla rychlá a efektivně prováděná reakce, mezinárodní spolupráce či protiteroristická podpora v rámci členských států. Nejdůležitějším úkolem však bylo nalézt nedostatky v protiteroristických postupech členských států. Toto oddělení tedy funguje jako určitý protiteroristický informační pramen pro všechny členy OBSE. Za účelem zlepšení sdílení informací ohledně protiteroristické činnosti byla vytvořena Protiteroristická síť, která má posílit a zefektivnit předávání informací. V závislosti na rozvíjejícím se využívání kyberprostoru teroristickými skupinami byl v říjnu roku 2005 pořádán seminář na téma Boje proti užívání Internetu k teroristickým účelům, ve kterém hraje značnou roli výše zmíněná Protiteroristická síť.

Mezinárodní organizace kriminální policie, v České republice známá jako Interpol, v oblasti boje proti terorismu využívá policejní systém pro komunikaci I-24/7. Tento systém je využíván ke komunikaci mezi jednotlivými složkami. V tomto systému se předávají informace týkající se teroristů, obchodu se zbraněmi, nebezpečných zločinců. V rámci tohoto systému je Koaliční úkolové uskupení, které má za úkol identifikovat teroristické skupiny a jejich členy, shromažďovat, předávat a sbírat informace a vytvářet odborné bezpečnostní analýzy, které sdílí s ostatními bezpečnostními složkami. Příkladem nějaké státní bezpečnostní složky je česká BIS či UZSI. Pro regiony, které jsou obzvláště náchylné k terorismu, byly vytvořeny zvláštní regionální uskupení, která monitorují situaci v těchto oblastech a podávají analýzy a nashromážděné informace nadřazeným uskupením Interpolu. Tyto regionálních uskupení jsou celkem 4. Jedná se o Projekt Amazon, týkající se oblastí v Jižní Americe, Projekt Pacifik, který se týká jihovýchodní Asie, Projekt Kalkan, který je orientován na oblast střední Asie, a Projekt Baobab, který monitoruje situaci v afrických oblastech. Tyto regiony trpěly velkým nedostatkem policistů, což mělo a bohužel v některých oblastech stále má za následek vyšší procento kriminality. Za nejvýznamnější protiteroristickou deklaraci vydanou Interpolem je považována „Káhirská deklarace proti terorismu“ (Cairo declaration against terrorism; 1), která odsuzuje všechny teroristické metody, činy a postupy jako trestné, tudíž neospravedlnitelné a to bez ohledu na to, kde a kým jsou uskutečňovány.

Přístup USA k problematice terorismu je z větší části odlišný od přístupu ostatních států světa. Národní bezpečnostní strategie, která byla vyhlášena roku 2002, bylo vytyčeno 9 bodů, které vymezují základní zájmy Spojených států Amerických. V tomto dokumentu je kladen důraz především na preempci a doktrínu o vývozu demokracie. Žádné mezinárodní právo kromě amerického nezná pojem nepřátelský bojovník. V Ženevských úmluvách je tento pojem opsán jako komбатant. „*USA v zájmu účinnosti boje s terorismem až do poslední doby fakticky obcházejí regule pro základní lidská práva či trestněprocesní zásady ve vztahu k tzv. nepřátelským bojovníkům (Guantánamo, tajné věznice, mučení při výsleších)*“ (Pikna, 2010, s. 368).

3.2 Opatření Ruska proti terorismu

Příčiny terorismu v Ruské federaci se nachází v centralizaci moci, účast ruské mafie v konfliktech postižených území. Jednou z hlavních příčin, proč se tyto konflikty rozrostly do neúměrných zdánlivě neřešitelných rozměrů, je opožděné jednání ze strany Kremlu na narůstající neklid v postižených regionech.

Protiteroristická opatření Ruska sahají až do carské doby, kde se jimi v menší míře zabývali. Následující režim SSSR však tuto politiku zcela zanedbal a vývoj protiteroristické legislativy zaostal. V takovémto uskupení byla protiteroristická politika zcela zbytečná a terorismus nebyl považován za hrozbu, které by se mělo věnovat více času a úsilí. Po rozpadu SSSR se k protiteroristické politice začalo přistupovat s větší vážností a opatrností, avšak jejich legislativní řešení nemají společnou analogii s protiteroristickou politikou jiných zemí. Jedním z důvodů by mohla být zastoupená typologie terorismu na ruském území, jelikož se ve větší míře odlišuje od všech ostatních. Střetává se zde náboženský, etnický, separatistický, často až nacionalistický terorismus, který v této kombinaci nemá v jiných státech obdoby. Po rozpadu SSSR zaznívaly v přidružených oblastech požadavky národnostního a autonomního charakteru. Těmito oblastmi bylo například Čečensko, Ingušsko nebo Severní Osetie.

Počátek opětovného zaměření se na protiteroristickou politiku se datuje k roku 1995, kdy někdejší ředitel FSB Michail Barsukov inicioval vznik protiteroristického centra. Předlohou pro vytvoření tohoto centra jim byla část KGB UBT, neboli anti-teroristické ředitelství KGB. FSB neboli Federální služba bezpečnosti Ruské federace, zastoupila tehdejší FSU neboli Federální službu kontrarozvědky Ruské federace. FSB se tak stala primárním hráčem v boji proti terorismu a tuto pozici si udržela až do roku 2003, kdy nastupuje na scénu Ministerstvo vnitřních záležitostí Ruské federace. Tento krok se později ukáže jako negativní a napomůže k neprůhlednosti a ztrátě funkčnosti ruské protiteroristické politiky. Ruská protiteroristická politika byla následně restrukturalizována roku 2004, po bombových atentátech v Beslanu, kdy odpovědnost za tyto útoky padla na výše zmíněné ministerstvo. Tato restrukturalizace však probíhala pouze ve smyslu kosmetických změn jako například změna názvů jednotlivých orgánů či personalistické změny a nikoliv v důležitějších formách jako například zvýšená kooperace jednotlivých složek, koordinace či výměně informací.

Prezidentským dekretem byla následně roku 2006 vytvořena Národní protiteroristická komise (NAK). Úlohou NAK bylo koordinovat protiteroristické aktivity a zavádí analogické orgány v regionech federace. Tímto krokem byly navýšeny byrokratické a administrativní překážky k účinné protiteroristické politice.

První federální zákon proti terorismu, který byl schválen po rozpadu Sovětského svazu, byl zákon číslo 130-FZ, O boji s terorismu, který byl ratifikován 25. července 1998. Tento zákon stanovuje co to je terorismus, teroristická organizace a její znaky a následně ustanovuje orgány, kteří se touto problematikou mají zabývat. Další zákon zabývající terorismem byl ratifikován 15. září 1999. Jedná se o zákon číslo 1040, O opatřeních na předcházení terorismu. Dalším atributem legislativního opatření byl příkaz ministerstva vnitřních záležitostí č. 951, který pojednává o naléhavých opatřeních pro činnost orgánů vnitřních záležitostí a vnitřních vojsk v boji s terorismem, které spadají do kompetence ministerstva vnitřních záležitostí Ruské federace. Tento příkaz byl vydán 25. října 2001 jako reakce na teroristické útoky v New Yorku a Washingtonu. Důležité v boji proti teroristicky smýšlejícím zbojníkům je stanovení určitých orgánů a pozic, které budou dohlížet na boj proti terorismu, popřípadě ho řídit. Zákonem číslo 880 byla ustanovena federální antiteroristická komise a to 10. prosince 2002.

Nejdůležitější legislativní dokumenty, které se týkají současného terorismu v Ruské federaci, byly schvalovány za Putinova režimu, kterému se podařilo schválit hned několik legislativních dokumentů. Prvním z nich byl federální zákon O principech lokálního vládnutí v Ruské federaci, který byl navrhován roku 2003, ale vešel v platnost zrychleným schvalovacím procesem v roce 2005 jako reakce na bombové útoky v Beslanu. Schválení této legislativy je obecně interpretováno jako Putinova snaha o to, aby se na důležité posty dostávali lidé, kteří propagují tzv. kremlovskou bezpečnostní politiku. Tím se měla zvýšit efektivita boje proti terorismu. Prezidentův výnos číslo 1167 O naléhavých opatřeních na zvýšení efektivity boje s terorismem z 13. září 2004 reaguje prezident na teroristický útok v Beslanu.

Za základy současné protiteroristické politiky Ruské federace se považují dva důležité dokumenty. Prvním je federální zákon 35-FZ, O reakci na terorismus, který byl ratifikován 6. března 2006 (2006, s. 1) a který razantně reaguje na neúspěch bezpečnostních složek v boji proti terorismu a jeho neefektivnost. Zákon zavádí možnost tzv. restrikce médií, které se zúčastní místa činu, definuje opěrné body při vyjednávání

s únosci a ukládá právo sestřelit letadlo či loď, u kterých se předpokládá, že byly uneseny. Jedná se tedy o prevenci a použití vojenského zásahu v případě ohrožení a to nejen na území Ruské federace ale i mimo něj a umožňuje vyhlásit maximálně šedesátidenní výjimečný režim v oblastech s předpokládaným výskytem teroristických jednotek. Druhým dokumentem je Koncepce reakce na terorismus Ruské federace z 20. října 2009.

Další legislativní úprava byla schválena taktéž roku 2006 týkající se neziskového sektoru. Tato úprava rozšiřuje právní kompetence federálních úřadů. Zavádí náročnější registraci neziskových organizací, které by mohly být oficiálně obviněny z asistence teroristickým sítím. Zároveň se dá tento zákon pojmout i jako prevence proti posílení občanské společnosti. Toto tvrzení je však neoficiální a jedná se pouze o dedukci z analýzy daného zákona. Této občanské společnosti je totiž dávána za vinu vlna revolucí v postsovětských lokalitách. Prakticky probíhá určitá perzekuce neziskových organizací ze strany Kremlu a následné zpřísnění daňové kontroly.

O roku 2008 vstoupil v platnost v Ruské federaci nový Trestní zákoník, ve kterém je zakotvena pravomoc ruských úřadů, která se zabývá především otázkou terorismu. Onen terorismus je zakotven zejména v člancích 205-212, dále pak v článku 277, 280, 282 a článku 360. Dalším a autorkou posledním zjištěným opatřením Ruské federace je federální zákon číslo 321-FZ (2009, s.1), který vnáší změny do jednotlivých legislativních aktů Ruské federace a aro v reakci na terorismus.

V průběhu trvání rusko-čečenské války bylo v Čečensku několik mediálních ať již rozhlasových nebo televizních stanic, které nepodléhaly kontrole Kremlu. Jedna z těchto stanic, NTV, zanikla kvůli vydání zatykače na jejího soukromého majitele Vladimira Gusinského, který tak byl nucen utéct za hranice země. Od té doby zbyla v zemi jediná stanice TV-6 nepodléhající Kremlu. Tato stanice však vysílala pravdivé informace o probíhajícím konfliktu mezi Ruskou federací a Čečenskem a byla také známa svou protiputinovskou politikou. Tyto zprávy byly nebezpečné pro ruskou politickou sféru, jelikož se z řad ruských obyvatel objevovaly protesty proti pokračování bombardování a pronásledování tamního lidu. Na přelomu tisíciletí však přišla televizi soudní obsílka kvůli navrácení půjčených 211 milionů dolarů jednomu z akcionářů a majiteli ropného koncernu Gazprom. Loajalita tohoto koncernu vůči Kremlu je zcela nezpochybnitelná. Tento krok televizi přivedl k bankrotu. Majitelům byla navržena nabídka, že pokud prodají kontrolní balík akcií, čili 51% akcií, bude žaloba stažena. Ovládání masmedií pro-

střednictvím vrcholných politiků a jejich poradců lze tedy zařadit do určitých opatření Ruské federace.

3.3 Politické nástroje boje proti terorismu v EU

Po teroristických útocích v USA roku 2001 nabyl boj proti terorismu širších rozměrů. Nejednalo se již o bezpečnostní hrozbu, která měla nízkou pravděpodobnost ohrožení evropských států. Od Evropské unie se po těchto událostech očekávala účinnější kooperace jednotlivých států v této otázce a efektivnější společný přístup k problémům, které se děly za jejími hranicemi. Zvýšil se dohled nad pašováním jak zboží, tak i lidí přes hranice, ale zároveň se při schvalování opatření kladl důraz na dodržování základních lidských práv a svobod. Dva zásadní dokumenty schválila Evropská rada na mimořádném zasedání v září a v říjnu roku 2001. V prvním dokumentu vyslovila podporu zásahu USA v Afghánistánu, prohlásila ho za legitimní a vyzvala k širší spolupráci v rámci OSN v boji proti terorismu. Druhým dokumentem byl tzv. **Akční plán Unie na boj proti terorismu** obsahující výzvu k přijetí obecné definice terorismu a zavedení tzv. evropského zatýkacího rozkazu, těsnější spolupráci členských zemí v této otázce, podnět k vypracování seznamu teroristických organizací a větší kooperaci jednotlivých zpravodajských služeb členských zemí a to v rámci Europolu (zpravodajskými službami v České republice jsou BIS – Bezpečnostní informační služba, která má vnitrostátní působnost a UZSI – Útvar zahraničních styků a informací, která má mezinárodní působnost). Tento dokument byl posléze roku 2004 rozpracován na zasedání v Madridu a bylo z něj vytyčeno 7 strategických cílů. Prvním z těchto cílů je prohloubení mezinárodní shody a podpoření snahy v boji proti terorismu. Druhým cílem je omezení přístupu teroristům k finančním a ekonomickým zdrojům. Třetím cílem je zvýšení kapacity vyšetřování a stíhání teroristů a prevence teroristických útoků mezi orgány Unie a členskými státy. Čtvrtým strategickým cílem Akčního plánu Unie je ochrana bezpečnosti mezinárodní dopravy, ať již letecké, vodní či automobilové a jiné a zajištění efektivního systému zahraniční kontroly. Pátým strategickým cílem je snaha o lepší vypořádání se s následky teroristických útoků členských států a celé Unie. Šestým cílem je stanovení faktorů, které jakkoliv přispívají k podpoře a například personálnímu posílení terorismu a snažit se tyto faktory eliminovat. Sedmým a posledním strategickým

faktorem Akčního plánu Unie je posílení vztahů Unie s prioritními státy třetího světa a v těchto státech posílit protiteroristické kapacity či zajistit, aby byla přijata protiteroristická opatření. Zároveň bylo na tomto zasedání schváleno, že tento Akční plán bude aktualizován dvakrát ročně a v listopadu roku 2004 přijala Unie aktualizovanou verzi tohoto plánu. Evropská unie pro boj proti terorismu vytvořila novou pozici, a to pozici protiteroristického koordinátora Unie, který spolu s Radou a Komisí přijímal úmluvy týkající se terorismu a boje s ním. Od roku 2006 jdou legislativní i nelegislativní úkoly akčního plánu ruku v ruce se Strategií EU v boji proti terorismu. Všechny tyto strategie, úmluvy jsou součástí jednotnějšího a většího celku zvaného Bezpečnostní strategie EU, která se aktualizuje každý rok.

Evropská Unie se řídí pěti základními smlouvami, které tvoří základ trestních úmluv Rady bezpečnosti. Těmito smlouvami se rozumí: Evropská úmluva o vydávání (č.549/1992 Sb.), Evropská úmluva o vzájemné pomoci ve věcech trestních (č. 550/1992 Sb.), Evropská úmluva o předávání trestního řízení (č. 551/1992Sb.), Evropská úmluva o potlačování terorismu (č.552/1992Sb.) a Evropská úmluva o předávání odsouzených osob (č. 553/1992 Sb.). Tyto úmluvy schválilo tzv. Federální ministerstvo zahraničních věcí. Ony úmluvy tvoří tzv. kostru politického boje proti terorismu. Souvislý a jednotný plán boje proti terorismu byl však přijat až na mimořádném zasedání Evropské rady 21. září 2001 v Bruselu, jakožto reakce na události z 11. září 2001 v USA, kdy byly realizovány teroristickou skupinou al-Kájida koordinované teroristické útoky na Světové obchodní centrum (tzv. WTC), které si vyžádali na 3000 obětí. Hlavním politickým nástrojem Evropské unie v boji proti terorismu jsou tzv. úmluvy, mezinárodní smlouvy členských zemí, ke které zaujímá každá členská země své vlastní stanovisko. Kolektivnost, kooperace a jednotnost rozhodování jsou hlavními pilíři politických nástrojů.

Dalším politickým nástrojem EU v boji proti terorismu je Evropská bezpečnostní strategie. První napsaná verze tohoto dokumentu pochází z roku 2003 a stanovuje v ní terorismus jako jednu z prvotních bezpečnostních hrozeb, proti kterým je potřeba zaujmout určité společné stanovisko členských zemí v rámci Unie. Přístup řešení a strategie Evropské unie se zásadním způsobem liší od strategie Spojených států Amerických. Tento koncept totiž nepojímá problematiku terorismu pouze z pohledu vojenské intervence, ale snaží se také o prevenci a řešení na základě zkoumání daného problému

z politického, ekonomického a dalšího hlediska. USA na rozdíl od Evropské unie uplatňují v boji proti terorismu ideologii tzv. rogue states neboli darebáckých států či stanovují osu zla a preferují vojenskou intervenci na jakékoliv bezpečnostní hrozby včetně terorismu. Evropská Unie si však stanovila určité nezbytné body v boji proti terorismu, které nestanovují vojenskou intervenci jakou tou nejdůležitější a nejlepší cestou boje s touto bezpečnostní problematikou. V rámci Evropské bezpečnostní politiky musí existovat určitá multilaterální politika, která vychází z aplikace kombinovaného politického řešení či dialogu, je v ní zapotřebí určitý diplomatický nátlak k prosazení důležitých opatření a následné zpětné průběžné vyhodnocování situace, aby se zajistilo objektivního a především včasného reagování na bezpečnostní podněty. Pokud selžou výše zmíněné strategické plány, přistoupí Evropská unie k použití donucovacích prostředků včetně vojenského zásahu. Podmínkou pro tento vojenský zásah je však mandát OSN, který, jak již bylo zmíněno výše, zakazuje vyvolání vojenského konfliktu s jinou zemí bez schválení tohoto postupu Radou bezpečnosti. Evropská unie se snaží svou strategií nereagovat pouze na následky teroristických činů, ale snaží se bádát po příčinách útoku s tím, že v závislosti na hledání těchto příčin se snaží nalézt dlouhodobé východisko a řešení těchto „sporů“. Tyto dlouhodobá východiska však musí být správně interpretovány a identifikovány, jejichž závěry a úkoly musí být pro efektivnost tohoto počínání správně naformulovány. Jinak by došlo k nepřesnostem a tato strategie by měla spíše negativní vliv na celkovou situaci a boj proti teroristicky smýšlejícím skupinám. Evropská unie by v závislosti na nepřesně zjištěných souvislostech vycházela ze lživých a ne zcela přesných politických východisek, které by zapříčiňovali neefektivní legislativní i nelegislativních opatření. Problémy s terorismem by měly být řešeny pomocí kombinace několika různých nástrojů, ať by se již jednalo o nástroje diplomatické, politické, ekonomické, policejní a jiné. Eliminace bezpečnostních hrozeb a zvyšování bezpečnosti by měla být prováděna za pomoci multilaterálních přístupů a spolupráci mezinárodních organizací jako například OSN a NATO. Unie dle Pikny (2010, s. 384) klade důraz na preventivní působení, ve smyslu posilování mezinárodní spolupráce, omezení či úplné zamezení přístupu teroristů k finančním zdrojům, zvýšení připravenosti v oblasti prevence, snižování bariéry v oblasti předsudků mezi jednotlivými kulturami a náboženskými rozdíly. Tato strategie byla zpracována Generálním sekretariátem Evropské rady a vymezuje bezpečnostní hrozby. Mezi hrozby, kterými se potýkají členské státy, se dle

této strategie řadí terorismus, proliferace zbraní hromadného ničení, konflikty na regionální úrovni, korupce, zneužívání pravomoci politických příslušníků či organizovaný zločin. Tento dokument si tedy stanovuje tři základní strategické cíle, kterými jsou rozšiřování bezpečnosti v okolí Evropy, posílení právního řádu především v mezinárodním směru a efektivní reakce na bezpečnostní hrozby, která by měla zamezovat vzniku krizí.

Dalším politickým nástrojem je Strategie Evropské unie pro boj proti terorismu (2010, s. 388-390), která shrnuje jednotlivé aspekty protiteroristické strategie. Jedná se tedy o ucelenou strategii Evropské unie pro oblast boje proti terorismu, který obsahuje čtyři pilíře této strategie, jimiž jsou prevence, ochrana, reakce a pronásledování. V oblasti prevence se jedná především o potírání zneužívání internetu, snahu o minimalizaci podněcování a následnému náboru především do teroristických skupin. Tato minimalizace je zaměřena především na prostory věznic či náboženské instituty. Klade se důraz na rozvíjení mezikulturního dialogu, díky kterému by se měly eliminovat určité důvody ke konání teroristických útoků. Jedním z velkých problémů je absence tzv. neutrální slovní zásoby v projednávání problematických bezpečnostních hrozeb, která vede spíše k pobuřování a jak se říká k přilévání benzínu do ohně, než aby tento oheň hasila, a proto i na tento bod Strategie Evropské unie v boji proti terorismu dává velký důraz. Oblast ochrany vnáší do popředí zabezpečení pasů Evropské unie a klade důraz na užívání tzv. pasů obsahujících biometrii. Zřízením Vízových informačních systému, ve zkratce VIS, zajistí větší přehled o pohybu osob, které nepocházejí ze států Evropské unie. Vytvořením tohoto systému by vedlo k určité novelizaci Schengenského prostoru. V oblasti stíhání by měly být častěji a efektivněji využívány služby Europolu a Eurojustu, přičemž jejich vzájemná spolupráce a spolupráce s jednotlivými členskými státy by se měla nadále prohlubovat a zefektivňovat. Dalším problémovým aspektem je uznávání justičních rozhodnutí orgánů Evropské unie členskými zeměmi. Pokud by nebyl nastolen soulad a spolupráce mezi těmito orgány a jednotlivými členskými státy Unie, byla by veškerá opatření, ať již legislativního, politického či ekonomického charakteru, zcela zbytečná a neefektivní. S touto spoluprací zároveň souvisí i onen problém s dostupností informací ohledně vymáhání práva. K efektivnosti spolupráce musí přispět i jednotlivě zpravodajské služby, které mají dostupnou většinu důležitých informací týkajících se národních bezpečnostních hrozeb, národní kriminality nebo naopak i informací mezinárodního charakteru. Poslední prioritou tohoto dokumentu je efektivní a

včasná reakce na podněty či následky trestných činností. Dle dokumentu je třeba znove-
lizovat předpisy týkající se civilní ochrany a zlepšit kooperaci jednotlivých mezinárod-
ních organizací jako například OSN, NATO či OBSE a to především v oblastech reakcí
na teroristické útoky či jiné katastrofické scénáře.

Dalším důležitým dokumentem Evropské unie pro boj proti terorismu je Strate-
gie Evropské unie pro boj proti radikalizaci a náboru teroristů z roku 2004 (2010, s.
391-392). Tato strategie je velmi utajovaná a širší podrobnosti o ni nejsou k dispozici.
Hlavními oblastmi, kterými se tento pakt zabývá, jsou vzdělání, média, rovné šance pro
všechny a již výše zmiňovaný mezikulturní dialog. Avšak jako jeden z mála dokumentů
neobsahuje problematiku sankcí při účasti na teroristických akcích.

Evropská unie zároveň vydává prohlášení, týkající se reakcí na teroristické útoky
v Evropě. Prvním takovýmto prohlášením bylo prohlášení k boji proti terorismu po tero-
ristickém útoku v Madridu roku 2004 (2010, s. 385-386), který nese název Prohlášení
k boji proti terorismu s doplněnými strategickými cíly k posílení Akčního plánu Unie na
boj proti terorismu. Toto prohlášení klade velký důraz na Chartu OSN a její dodržování
a zároveň vyzývá státy k dodržování solidarity a společnému postupu proti terorismu.
Zdůrazňuje také povinnosti protiteroristického koordinátora, který má povinnost koor-
dinovat práci Rady v oblasti boje proti terorismu a zároveň klade opět důraz na koor-
dinaci postupu a spolupráci národních zpravodajských služeb a nabádá ke zvýšené spolu-
práci s Europolem a Eurojustem. Ono prohlášení zároveň ukládá nové úkoly v oblasti
boje proti terorismu a to například v oblasti spolupráce při výměně informací ohledně
odcizení výbušnin. Druhým takovýmto prohlášením je Prohlášení Evropské unie
k útokům v Londýně uskutečněným roku 2005 (2010, s. 387-388). V tomto prohlášení
Rada opět nabádá členské státy k intenzivnější spolupráci s Europolem a Eurojustem a
stejně jako v prohlášení předešlém apeluje na státy ke zlepšení výměn informací ohled-
ně ztrát či odcizení výbušnin. Je kladen důraz na ochranu občanů, se kterou souvisí i
zvýšená pozornost směrem k vnitřní bezpečnosti, a ochranu vnějších hranic a infrastruk-
tury a snahu minimalizovat následky teroristických útoků.

3.4 Právní nástroje boje proti terorismu v EU

Jednotlivé právní nástroje navazují na výše uvedené politické nástroje, jelikož se jimi většinou řídí. Jsou zaměřeny především na justiční či policejní spolupráci ve věcech trestních, prevenci nebo civilní obrany. Nejdůležitějšími právními nástroji EU v boji proti terorismu jsou Europol, Eurojust, Úmluva Evropské unie o právní pomoci ve věcech trestních, tzv. společné vyšetřovací týmy, Evropský zatýkací rozkaz či Prümská smlouva. Dalšími opatřeními mohou být například opatření proti praní peněz, určení teroristických organizací a teroristů a nástroje zabývající se civilní ochranou. Tyto nástroje autorka níže podrobněji rozebere. Pro trestní účely bylo velmi důležité se po událostech 11. září 2001 dohodnout na jednotné definici teroristického činu. Tato definice byla obsažena v aktu společného postoje Rady o použití zvláštních opatření k boji proti terorismu odsouhlaseného v prosinci roku 2001. Jednotlivé členské státy transponovaly tuto definici do svého národního práva a přebralo ji i rámcové rozhodnutí Rady o boji proti terorismu v červnu roku 2002, avšak s nepatrnými změnami. „*Teroristickým činem se rozumí úmyslné jednání, které může vzhledem ke své povaze nebo souvislostem závažně poškodit zemi nebo mezinárodní organizaci a je definované jako trestný čin podle vnitrostátních právních předpisů*“ (EU, 2001, s. 93- 96). Mezi iniciativy spadají útoky, které ohrožují lidský život či tělesnou integritu člověka, dále pak únosy, poškození vládních či veřejných zařízení, ohrožení dopravního systému či infrastruktury jako celku. Nadále se do těchto iniciativ řadí i únosy letadel, lodí či jiných dopravních prostředků, výroba, držení či užívání výbušnin nebo zbraní hromadného ničení jako například jaderné nebo biologické zbraně. Za trestný čin se dá označit i dodávání informací, materiálu, finančních zdrojů nebo jakákoliv činnost, která následně přispěje k trestné činnosti. Jednotlivé členské státy měly povinnost transponovat trestný čin do svého vnitrostátního práva. S vymezením pojmu teroristický čin bylo nutné definovat další pojmy s těmito pohybkami spojené. Jedním z těchto pojmů je teroristická skupina. Teroristická skupina je strukturovaná skupina, která má více než dva členy, jejíž členové mají společný cíl a ideu. Účelem této skupiny je konání teroristických činů. Strukturovanou skupinou se rozumí skupina, která byla vytvořena za určitým účelem, její členové se neustále mění, nemá danou strukturu a její členové nemají jasně vymezené své pozice v rámci skupiny.

Prvním nástrojem (2010, s. 249-258), kterým se bude autorka zabývat, je Euro-pol. Europol je organizace spadající pod Evropskou unii. Její hlavní náplní je potírání organizované trestné činnosti a kriminality obecně, prevence prosazování práva v okruhu praní špinavých peněz a jejich padělání, bojuje proti obchodu. Zefektivňuje spolupráci jednotlivých členských zemí a zajišťuje výměnu dat a informací mezi jednotlivými policejními úřady, poskytují odborné a technické informace a vytvářejí analýzy a souhrnné zprávy. Financován je z finančního fondu Europolu, do kterého přispívají jednotlivé členské státy a za hospodaření je odpovědný finanční kontrolor, kterého jmenuje správní rada. Každá členská země má jednoho zástupce ve správní radě. Sídlo Europolu je v Haagu.

Dalším právním nástrojem je Eurojust (2010, s. 300-304), formálním méně častým názvem Jednotka Evropské unie pro justiční spolupráci. Jedná se o orgán Evropské unie, který byl zřízen za účelem zvýšení efektivity mezinárodního práva a její spolupráce v trestních věcech mezi jednotlivými členskými státy Evropské unie. Zaměřuje se především na vyšetřování a stíhání závažné kriminality a organizovaného zločinu. Sídlo Eurojust sídlí v Haagu v budově, ve které sídlí i mezinárodní trestní soud. Organizace je tvořena především státními zástupci, soudci či policejními úředníky ve smyslu národních členů, přičemž každý členský stát může jmenovat pouze jednoho národního člena, který je oprávněn si zvolit svého asistenta, který má právo národního člena plně zastupovat. Dalšími členy Eurojustu jsou například národní zpravodajci, tajemník Kolegia, Kolegium, úředník pro ochranu údajů aj. Eurojust je činný zejména ve věci korupce, podvodu, počítačové trestné činnosti či v jakékoliv trestné činnosti, která by mohla poškodit finanční zájmy Evropského společenství.

Jednotlivé orgány Evropské unie dávané do spojitosti s právními nástroji v boji proti terorismu jsou na sebe navzájem napojené a jejich činnost se ve většině případů propojuje. Některé nástroje jsou spíše organizačního charakteru a mají za účel rozvržení činnosti mezi jednotlivé organizace. Europol zajišťuje podklady ve věcech stíhání trestné činnosti a Eurojust tyto podklady následně zpracovává. Následně existují tzv. společné vyšetřovací týmy, které jsou zřízeny Úmluvou o vzájemné pomoci ve věcech trestních. Tyto společné vyšetřovací týmy se zřizují v době, kdy je vyšetřován trestný čin, který spadá pod více členských států či se jeho trestná činnost několika států dotkla, popřípadě pokud se jedná o složitou trestnou činnost, se kterou má více zkušeností jiná

členská země. Na činnostech společných vyšetřovacích týmu se mohou také podílet členové např. Eurojustu či Europolu. Jedná se spíše o nástroj spolupráce mezi jednotlivými státy např. při vytváření expertíz. Jinými slovy se dá říci, že tyto týmy se využívají pro odhalování širšího organizovaného zločinu a trestné činnosti se širší působností než se vztahuje k činům národním.

Prümská smlouva (2010, s. 269-274) byla ratifikována v květnu roku 2005 a byla sjednána sedmi členskými státy Evropské unie. Tuto smlouvu mají možnost ratifikovat pouze členské země Evropské unie, proto se jedná o mezinárodní smlouvu tzv. uzavřeného typu. Účelem této smlouvy bylo nastolení spolupráce v otázce boje proti terorismu, příhraniční kriminality a nedovolené migrace. Zintenzivnění výměny informací o výše uvedených otázkách mělo zlepšit schopnost reakce na negativní podněty, ať by se jednalo o policejní či legislativní smysl reakce. Jedná se především o informace ohledně DNA a otisků prstů, které zefektivní vyšetřovací práce ať již společných vyšetřovacích týmu či národních policejních sborů. Spolupráce, která probíhá na základě této smlouvy, probíhá zcela odděleně, mimo orgány Evropské unie. Pro přístup k informacím v databázi například ohledně DNA, přístupu k registraci vozidel slouží kontaktní místa, která jsou využívána jednotlivými pracovišti s povoleným přístupem. Obsahem této smlouvy je také zajištění bezpečnosti vzdušného prostoru a bezpečnosti letadel samotných v podobě bezpečnostních doprovodů. V závažných událostech jako jsou například různé přírodní katastrofy či havárie jsou tyto státy povinni poskytnout pomoc zasaženému státu. Zároveň tato smlouva klade důraz na dodržování základních lidských práv a svobod a Listiny základních práv Evropské unie. Rada Evropské unie posléze v červnu roku 2008 přijala rozhodnutí číslo 2008/615/SVV, které posilovalo přeshraniční spolupráci a to zejména ve smyslu boje proti terorismu či závažné trestné činnosti dotýkající se více než jedné země. Toto rozhodnutí bylo jakýmsi začleněním Prümské smlouvy do právního rámce Evropské unie. Toto rozhodnutí zároveň stanovuje lhůtu čtyř let, do kterých mají členské státy zásady Prümské smlouvy převést do národní legislativy.

České právo transponovalo skutkovou podstatu teroristického činu do §311 (kdysi §95) trestního zákoníku, pojednávajícím o teroristickém útoku. Osobě, která se proviní §311, hrozí odnětí svobody na dvanáct až dvacet let, popřípadě vedle toho i propadnutí majetku nebo až výjimečný trest. Tento paragraf zároveň uvádí ve čtvrtém odstavci, že již samotná příprava teroristického útoku je trestná.

ZÁVĚR

Autorka definovala termín terorismus z pohledu Evropské Unie i Ruska a seznámila s problematikou Rusko-čečenského konfliktu. Obzvláště kladla důraz na definici a typologii terorismu, ve které poukázala na nejednoznačnost termínu a velmi složité zařazení činu pod skutek teroristický v závislosti na úzké hranici se skutkem kriminálním. Zjistila, že stávající definice terorismu a jeho typologie jsou nedostačující a neefektivní. Formy terorismu se velmi často proplétají a cíle bývají mnohdy nejasné. Ani snahy o tzv. „nevyjednávání s teroristy“, které preferují Rusové i USA se nezdají být dostatečně účinné, ba naopak se zdají být v jistých případech až zavádějící a pochybné. To zvláště v době, kdy je nejednoznačné, zda je daný jedinec teroristou či nikoli. Zdá se však, že politické záměry nelze separovat od terorismu ani „na jedné straně fronty“. Je proto velmi obtížné posoudit objektivně daný čin a ještě obtížnější odpověď na něj. Velmi časté využití populismu spojené s teroristickými útoky a především odpovědí na ně je pak opět zavádějící. Proto hrozí deformace skutečnosti, kdy se pravda stane nezjistitelnou a šíření dezinformací běžným pořádkem.

Autorka se dále zaměřila na možnost včasné detekce vzniku terorismu a usoudila, že tato možnost je vzhledem ke stávajícímu globálnímu přístupu k terorismu mizivá, neboť terorismus se často zdá pro některé mocnosti i výhodným například v rámci zisku nerostných surovin či v rámci ovládnutí populace skrze strach z takovéto hrozby. Včasné odhalení zárodku terorismu se tak zdá být nechtěným. Přesto je potřeba více se zaměřit na problematiku vzniku terorismu a prevenci před tímto fenoménem, je-li to vůbec možné a to z toho důvodu, že riziko teroristických útoků neustále stoupá a často se zdá, že terorismus v dnešní době supluje klasickou letální válku. Tomuto dosti zásadnímu výzkumu však autorka nemohla věnovat dostatečnou pozornost, neboť jí to práce svým rozsahem neumožňovala. Autorka by se tímto však ráda zabírala v budoucnu.

Co se týče Čečensko-Ruského konfliktu, autorka si položila otázku legitimacy daného konfliktu a zároveň se snažila analyzovat danou situaci tak, aby bylo možné určit, zda je tento konflikt skutečně etnicko-separatistickým terorismem či nikoli. Poukázala na rozdílnost perspektivy ruské a čečenské strany v rámci této problematiky a zjistila, že mnoho čečenských činů nelze označit za činy teroristické a mnoho činů ruské armády by mohlo naopak být za teroristické považováno. Čečenští bojovníci hojně vyu-

žívají metody banditismu, které nemusí mít teroristický charakter a činnost ruské armády se spolu se svým represivním podtextem často charakterizovat jako terorismus dá. Stále neutuchající konflikt mezi Čečenskem a Ruskem se tak zdá být nelegitimní a zároveň i legitimní na obou stranách, při čemž vždy záleží na perspektivě pozorujícího. Zajímavým fenoménem je však jakýsi „přerod“ čečenského etnika z islámského vyznání na pravoslavné a později opět na islám, ovšem tentokrát až k islámskému fundamentalismu, kdy etnický a náboženský terorismus jakoby začal pomalu splývat. V tomto vidí autorka velké nebezpečí v rámci terorismů všeho druhu, neboť vždy hrozí riziko jeho rychlé transformace a změny způsobu popř. cíle boje.

Autorka dále poukázala na přílišnou zainteresovanost mnoha autorů publikací zabývajících se etnickým a separatistickým terorismem v Čečensku a tímto vytváření jakéhosi informačního šumu, který vytváří falešné představy o konfliktu samotném. Vzhledem k náročnosti sehnání literatury a nedostatečnosti obsahu dostupných publikací je toto velkým problémem nejen pro autorku, ale i pro další čtenáře těchto publikací, kteří nezažili čečensko-ruský konflikt „na vlastní kůži“ a tedy nemají dostatečnou zkušenost, aby tomuto konfliktu dokázali objektivně porozumět.

Častěji než o terorismu však lze hovořit o problematice politického násilí, kterou je Čečensko zmítáno především jedná-li se o aktivity ruských úřadů na tomto území. Autorka zjistila, že tyto aktivity následně podněcují agresivitu a násilí Čečenců vůči Rusům. Vedou Čečensko k menší suverenitě nejen na poli mezinárodním, ale i v rámci vnitřních rozhodovacích procesů tohoto území. Vyhláší například noční klid v postižených oblastech či zamezují přístupu zdravotnické pomoci od jiných států a tím potírají Čečensko jako samostatnou politicko-právní jednotku.

Autorka komparovala dostupnou literaturu a právní zdroje a usoudila, že Čečensští separatisté jsou veřejně chápáni především jako nebezpečná teroristická entita, která má mezinárodní podstatu a ohrožuje mezinárodní bezpečnost. Dále autorka upozornila na to, že odlišný názor by neměl být v demokratickém světě chápán jako záměrná destabilizace Ruské federace na politické úrovni ani jako snaha o oslabení ruské soudržnosti, nýbrž jako svobodný projev občana demokratického státu. Vnitřní záležitosti Ruské federace jsou však nadmíru složité a zdají se být velmi nepřístupné jakémoliv změně.

Na základě svých poznatků by autorka následně doporučila stažení ruských vojsk z kavkazské oblasti a zajištění větší autonomie Čečenska, tím však není myšlena autonomie úplná. Autorka uvažuje nad baskickým autonomním modelem vlády, kdy by Čečensko mohlo mít vlastní úřady i svůj způsob vzdělávání, stejně jako samostatně řízený systém zdravotnictví a zároveň by oficiálně spadalo stále pod Ruskou federaci. Nelze očekávat okamžité vyřešení konfliktu, neboť toto řešení vyžaduje mnoho času a dobré vůle, ale lze předpokládat účinnost.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

- ANON. 2005. *Fakta a čísla OSN: základní údaje o Organizaci spojených národů*. Praha: Informační centrum OSN. ISBN 80-86348-02-4.
- GALLOVÁ, Carlotta. 2000. *Čečensko: Vítězství a prohry*. Praha:Themis. ISBN 80-85821-79-6.
- HUNTINGTON, Samuel P. 2001. *Střet civilizací: Boj kultur a proměna světového řádu*. Praha: Rybka Publishers. ISBN 80-86182-49-5.
- KOLEKTIV AUTORŮ. 2001. *S bandity se nevyjednává: aneb mýty a fakta o Čečensku*. ISBN 80-86117-39-1.
- KOLEKTIV AUTORŮ. 2012. *Vojenské rozhledy 1/2010*. Praha: MO ČR-AVIS. ISSN 1210-3292.
- NATO. 2001. Příručka. Brussels: Office of Information and Press. ISBN 92-845-0173-3.
- PIKNA, Bohumil. 2010. *Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva: Prizmatem Lisabonské smlouvy*. 2.vyd. Praha: Linde Praha. ISBN 978-80-7201-813-0.
- POLREICH, Miroslav. 2009. *Utajená zákulisí: Domácí a zahraniční politika očima bývalého diplomata*. Havlíčkův Brod:Petřklíč. ISBN 978-80-7229-232-5.
- ŘEHÁK, David., FOLTIN, Pavel a STOJAR, Richard. 2008. *Vybrané aspekty soudobého terorismu*. Praha: Agentura vojenských informací a služeb. ISBN 978-80-7278-443-1.
- SOULEIMANOV, Emil. 2007. *Konflikt v Čečensku: Minulost, současnost, perspektivy*. Praha: Sociologické nakladatelství. ISBN 978-80-7419-066-7.
- SOULEIMANOV, Emil. 2010. *Terorismus: Pokus o porozumění*. Praha: Sociologické nakladatelství. ISBN 978-80-7419-038-4.
- ZOUBKOVÁ, Ivana, CEJP, Martin, MAREŠOVÁ, Alena, MOULISOVÁ, Marcela, NIKL, Jaroslav a SCHEINOST, Miroslav. 2011. *Kriminologický slovník*. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o. ISBN 978-80-7380-312-4.
- TESAŘ, Filip. 2007. *Etnické konflikty*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-097-9.

Seznam použitých zahraničních zdrojů

DMITRIJEVSKI, Stanislav, CHELYSHEVA, Oksana a GVARELY, Bogdan. 2009. *Who is responsible? War crimes in Chechnya*. Helsinki: Like Publishing. ISBN 978-952-01-0395-8.

JONGMAN, A. J. a SCHMID A. P. 2005. *Political Terrorism: A New Guide to Actors, Authors, Concepts, Data Bases, Theories, and Literature*. United States: Transaction Publishers. ISBN 1-4128-0469-8.

Seznam použitých internetových zdrojů

BRITSKÉ LISTY. blisty.cz. NYT: *Tajné vězení v Čečensku*. [online]. 12. 6. 2006 [cit. 2013-02-01]. Dostupné z: www.blisty.cz/2006/6/12/art28881.html.

ČLOVĚK V TÍSNI. clovekvτισni.cz. *Čečensko*. [online]. [cit. 2013-02-15]. Dostupné z: <http://old.clovekvτισni.cz/index2en.php?id=275>.

IHNED. zpravy.ihned.cz. *Putinův pěšák se chlubí mešitou*. [online]. 15. 9. 2008 [cit. 2013-02-10]. Dostupné z: <http://zpravy.ihned.cz/svet/c1-27644110-putinuv-pesak-se-chlubi-mesitou>.

MEDIA O ISLÁMU. mediaoislamu.cz. NYT: *V metru zabijela Džennet, vdova po teroristovi z Kavkazu. Bylo jí 17 let*. [online]. 2. 4. 2010 [cit. 2013-01-31]. Dostupné z: <http://www.mediaoislamu.cz/2010/v-metru-zabijela-dzennet-vdova-po-teroristovi-z-kavkazu-bylo-ji-17-let-ihned>.

REXTER. rexter.cz. *Vazby čečenského terorismu na islámský radikalismus*. [online]. 1. 11. 2005 [cit. 2013-02-27]. Dostupné z: <http://www.rexter.cz/vazby-cecenskeho-terorismu-na-islamsky-radikalismus/2005/11/01/>.

Seznam ostatních zdrojů

EU. *Společný postoj Rady ze dne 27. prosince 2001 o uplatnění zvláštních opatření k boji proti terorismu*. 2001/ 931/SZBP. Dostupný také z: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32001E0931:CS:HTML>.

FBI. 2002-2005. *Terrorism 2002-2005 [online]*. [cit. 2013-02-27]. Dostupné z: <http://www.fbi.gov/stats-services/publications/terrorism-2002-2005>.

MINISTERSTVO VNITRA ČR. 2002-2005. *Definice pojmu terorismus. [online]*. [cit. 2013-02-20]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/definice-pojmu-terorismus.aspx>.

FEDERÁLNÍ ZÁKON. *Federální zákon № 35 - Ф3 O protivodejstvii terrorizmu.* [online]. [cit. 2013-03-14]. Dostupné z: <http://www.consultant.ru/popular/terror>.

FEDERÁLNÍ ZÁKON. *Federální zákon № 321 - Ф3 O vnesenii izmenenij v otdelnyje zakonodatelnyje akty RF po voprosam protivodejstvii terrorizmu.* [online]. [cit. 2013-03-14]. Dostupné z: <http://base.garant.ru/12164288.htm>.

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Ivana Popperová

Obor: Bezpečnostní studia

Forma studia: prezenční studium

Název práce: Etnický a separatistický terorismus v Čečensku

Rok: 2013

Počet stran textu bez příloh: 49

Celkový počet stran příloh: 0

Počet titulů českých použitých zdrojů: 13

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 2

Počet internetových zdrojů: 5

Počet ostatních zdrojů: 5

Vedoucí práce: Doc. Ing. Štefan Danics Ph.D.